

TURINYS

A. Įžanga	2
1. Atskirtų vaikų Europoje programa (SCEP)	2
2. Apibrėžimas	2
3. Gerosios praktikos rekomendacijų rinkinys	3
4. Vartojamos santrumpos ir akronimai	3
B. Pagrindiniai principai	7
B 1. Vaiko interesai	7
B 2. Nediskriminavimas	7
B 3. Teisė dalyvauti	8
B 4. Pagarba kultūrinei tapatybei	8
B 5. Vertimas žodžiu	9
B 6. Konfidencialumas	9
B 7. Informacija	9
B 8. Organizacijų bendradarbiavimas	10
B 9. Darbuotojų mokymas	10
B 10. Ilgaamžiškumas	11
B 11. Savalaikiškumas	11
C. Gera praktika	12
C 1. Patekimas į teritoriją	12
C 2. Nuo prekybos žmonėmis nukentėję vaikai	13
C 3. Atskirti vaikai migrantai	14
C 4. Tapatybės nustatymas	15
C 5. Šeimos paieška ir kontaktai	15
C 6. Globėjo ar patarėjo skyrimas	16
C 7. Registracija ir dokumentai	17
C 8. Amžiaus nustatymas	18
C 9. Teisė nebūti sulaikytam	18
C 10. Teisė dalyvauti	19
C 11. Laikina globa – sveikata, švietimas ir mokymas	20
C 11.1 Laikina globa	20
C 11.2 Sveikata	21
C 11.3 Švietimas, kalba ir mokymas	22
C 12. Prieglobsčio ar pabėgėlio statuso nustatymo procesas	24
C 12.1 Minimalios procedūrinės garantijos	25
C 12.2 Kriterijai sprendimui dėl vaiko prašymo priimti	26
C 13. Ilgalaikiai sprendimai	28
C 13.1 Pasilikimas priimančiojoje šalyje (prieglobsčio šalyje)	28
C 13.2 Šeimos susijungimas	28
C 13.3 Integracija	29
C 13.4 Įvaikinimas	30
C 13.5 Tapatybė ir pilietybė	30
C 13.6 Grįžimas į kilmės šalį	31
I priedas, Informacija apie socialinę vaiko raidą	33
II priedas, Tarptautinė ir regioninė teisė, politika ir gairės	34
III priedas, Nuorodos	37

A. IŽANGA

1. Atskirtų vaikų Europoje programa (SCEP)

SCEP – tai bendra Tarptautinės organizacijos „Gelbėkit vaikus“ ir Jungtinių Tautų pabėgėlių reikalų vyriausiojo komisaro iniciatyva. Programa yra pagrįsta tarpusavyje susijusiais šių dviejų organizacijų įgaliojimais ir kompetencijos sritimis.

JTVPK atsakingas už vaikų pabėgėlių ir prieglobsčio ieškančių vaikų apsaugą. Tarptautinė organizacija „Gelbėkit vaikus“ rūpinasi visapusišku visų vaikų teisių įgyvendinimu.

Programos tikslas – nustatyti bendrą politiką ir geriausios praktikos įsipareigojimus nacionaliniu bei Europos lygiu, kad būtų užtikrintos į Europą atvykstančių ar po ją keliaujančių atskirtų vaikų teisės bei interesai. Įgyvendinant šią programą plėtojami partneriški ryšiai su organizacijomis, dirbančiomis su atskirtais vaikais įvairiose Europos šalyse.

2. Apibrėžimas

„Atskirti vaikai“ – tai jaunesni nei 18 metų vaikai, esantys ne savo kilmės šalyje ir atskirti nuo savo abiejų tėvų arba ankstesnio teisėto (pirminio) rūpintojo. Kai kurie vaikai yra visiškai vieni, kiti galbūt gyvena su giminaičiais, tačiau ir pastariesiems taikoma SCEP. Visi tokie vaikai yra atskirti vaikai, turintys teisę į tarptautinę apsaugą pagal įvairias tarptautines ir regionines priemones. Atskirti vaikai gali ieškoti prieglobsčio dėl gresiančio persekiojimo arba dėl nepakankamos apsaugos nuo žmogaus teisių pažeidimų, ginkluotų konfliktų ar neramumų jų šalyse. Jie gali būti nukentėję nuo prekybos žmonėmis seksualinio ar kitokio išnaudojimo tikslams arba galbūt keliauja į Europą, kad išvengtų esminio savo teisių suvaržymo. (VTK, 1 ir 22 str.; 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos, 6 str.; JTVPK gairės, 3.1 skirsnis; EPTT (Vaikai) 8 ir 11 skirsniai; ES rezoliucija dėl nelydimų nepilnamečių, 1 str. 1 dalis; Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, 2 str. a punktas ir 3 str. d punktas; Protokolas dėl neteisėto migrantų įvežimo sausuma, jūra ir oru, 14 ir 19 str.).

Atskirtų vaikų Europoje programoje vartojamas ne žodis „nelydimi“, o „atskirti“, kadangi pastarasis geriau apibūdina tokiems vaikams kylančią pagrindinę problemą. O būtent – jų neprižiūri ir nesaugo tėvai ar teisėtas globėjas, dėl to taip atskirti vaikai nukentia socialiniu ir psichologiniu požiūriu. Nors ir atrodo, kad kai kurie į Europą atvykstantys atskirti vaikai yra „lydimi“, tačiau juos lydintys suaugusieji nebūtinai gali ar yra tinkami prisimti atsakomybę už jų priežiūrą.

„Tarptautinė apsauga“ yra būtina, kadangi iš savo vietos bendruomenės bei gimtosios šalies išvykę atskirti vaikai keliauja į Europą ar po ją. Tikėtina, kad jų situacijai pagerinti būtinas atitinkamų žinybų dėmesys jų gimtojoje šalyje ir šalyje, kurioje jie šiuo metu nuolat gyvena. Todėl gyvybiškai svarbu apibrėžti tarptautinę teisę, nacionalinius teisės aktus ir žmogaus teisių normas atitinkančias apsaugos priemones.

Šiuo metu SCEP partneriai veikia šiose Europos šalyse: Austrijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Kroatijoje, Čekijoje, Danijoje, Estijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Graikijoje,

Vengrijoje, Airijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Nyderlanduose, Norvegijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Ispanijoje, Švedijoje, Šveicarijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

3. Gerosios praktikos rekomendacijų rinkinys

Šiame rinkinyje siekiama paprastai pristatyti politiką ir praktiką, kuri būtina įgyvendinant priemones atskirtų vaikų Europoje teisėms propaguoti ir apsaugoti. Rinkinys daugiausia remiasi JT Vaiko teisių konvencija (VTK) ir dar dviem kitais dokumentais: 1997 m. vasario mėn. JTVPK gairėmis dėl politikos ir procedūrų, taikomų prieglobsčio ieškantiems nelydimiems vaikams (toliau – JTVPK gairės) ir 1996 m. lapkričio mėn. Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybos pozicija dėl vaikų pabėgėlių (toliau – EPTT (Vaikai)).

Visame rinkinio tekste pateikiamos nuorodos į atitinkamus tarptautinius ir regioninius teisės aktus, politiką bei gaires. Visa tai yra išsamiai pristatyta II priede.

Tai yra trečiasis SCEP Gerosios praktikos rekomendacijų rinkinio (GPRR) leidimas. Būtina pabrėžti, kad tai gyvybingas dokumentas, atspindintis žmogaus teisių apsaugos ir atskirtiems vaikams aktualių klausimų dinamišką raidą. GPRR nėra išsamus normų ir gerosios praktikos sąvadas; tai greičiau veikslių ir gynimo veiklos pagrindai, kurie bus plėtojama ir toliau.

Šiuo požiūriu būsimuosiuose peržiūrėtuose ir pataisytuose GPRR leidimuose teks atidžiau ir išsamiau išnagrinėti keletą aktualių klausimų. Minėtinos tokios problemiškos sritys: kariaujančių vaikų teisių gynimas, vaikų apsauga nuo prekybos žmonėmis ir visų atskirtų vaikų socialinių bei ekonominių teisių propagavimas, įskaitant profesinio mokymo ir įsidarbinimo galimybes.

Kviečiame jus apsilankyti mūsų interneto svetainėje, kur pateikiama daugiau informacijos šiomis temomis ir informacijos apie atskirtų vaikų teisių apsaugą. Mes taip pat laukiame jūsų atsiliepimų ir komentarų apie GPRR, kad galėtume tobulinti šį dokumentą ir plėtoti mūsų bendras pastangas šioje srityje.

4. Vartojamos santrumpos ir akronimai

1951 m. Pabėgėlių konvencija	1951 m. JT konvencija dėl pabėgėlių statuso
1991 m. ET ministrų rek	Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (91) 11 dėl vaikų ir jaunų suaugusiųjų seksualinio išnaudojimo, pornografijos ir prostitucijos
1993m. Hagos konvencija	1993 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje
1996 m. Hagos konvencija	1996 m. Hagos konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje

2000 m. ET ministrų rek	Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (2000) 11 dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslams
Dublinas II	ES Tarybos reglamentas (EB) Nr. 343/2003, nustatantis valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio vienoje iš valstybių narių paduoto prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimą, nustatymo kriterijus ir mechanizmus
EPTT (Integracija)	2002 m. gruodžio mėn. Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybos pozicija dėl pabėgėlių integracijos Europoje
EPTT (Vaikai)	1996 m. Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybos pozicija dėl vaikų pabėgėlių
ES Priėmimo direktyva	Tarybos direktyva 2003/9/EB, nustatanti minimalias normas dėl prieglobsčio ieškančių asmenų priėmimo
ES rez. dėl minimalių garantijų	1995 m. ES Tarybos rezoliucija dėl minimalių prieglobsčio procedūros garantijų
ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių	1997 m. ES rezoliucija dėl nelydimų nepilnamečių, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai
ES Šeimos Direktyva	Tarybos direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą
ESBO	ESBO kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas, Maastrichto ministrų susitikimas, 2003 m.
ET	Europos Taryba
ET rek. dėl atvykimo oro uostuose	Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1475 rekomendacija (2000) dėl prieglobsčio ieškančių asmenų atvykimo Europos oro uostuose
ET rek. dėl išsiuntimo	Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rekomendacija Nr. 1547 (2002) dėl išsiuntimo procedūrų, suderinamų su žmogaus teisėmis ir įgyvendinamų laikantis saugumo reikalavimų ir gerbiant žmogaus orumą
ET rek. dėl jaunų migrantų	Parlamentinės Tarybos rekomendacija 1596 (2003) dėl jaunų migrantų situacijos Europoje
ET rek. dėl pareigūnų mokymo	Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1309 rekomendacija (1996) dėl pasienio postuose prieglobsčio ieškančius asmenis pasitinkančių pareigūnų mokymo

2004 m. Gerosios praktikos rekomendacijų rinkinys

EŽTK	1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija
JT gairės dėl ŽT ir prekybos žmonėmis	2002 m. gegužės 20 d. JTVPK rekomenduojami principai ir gairės dėl žmogaus teisių ir prekybos žmonėmis (E/2002/68/Add.1)
JTVPK	Jungtinių Tautų pabėgėlių reikalų vyriausiasis komisaras
JTVPK nustatyti vadovas	1992 m. JTVPK vadovas dėl procedūrų ir kriterijų pabėgėlio statusui
JTVPK taikomos gairės	1997 m. JTVPK gairės dėl prieglobsčio ieškantiems nelydimiems vaikams politikos ir procedūrų
JTVPK-AD	2002 m. JTVPK apsaugos darbotvarkė
JTŽTVK	Jungtinių Tautų žmogaus teisių vyriausiasis komisaras
KDPM	1979 m. Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims
KDŠ	1960 m. Konvencija prieš diskriminaciją švietimo srityje
KPK	1984 m. Konvencija prieš kankinimą ir kitoki žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą
KPNM	1961 m. Konvencija dėl pilietybės neturinčiųjų skaičiaus mažinimo
KRDP	1965 m. Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo
Protokolas dėl neteisėto įvežimo	2000 m. Protokolas dėl neteisėto migrantų įvežimo sausuma, jūra ir oru, papildantis Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą
Protokolas dėl prekybos žmonėmis	2000 m. Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą
TBTRS	1998 m. Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas
TDO C182	1999 m. TDO konvencija C182 dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotinių veiksmų tokiam darbui panaikinti

TESKP	1966 m. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas
TKDMT	1990 m. Tarptautinė konvencija dėl visų darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos
TPPTP	1966 m. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas
TST	Tarptautinė socialinė tarnyba
VTK	1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija
VTK 1 protokolai	2000 m. Vaikų teisių konvencijos fakultatyvinis protokolai dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos
VTK 2 protokolai	2000 m. Vaikų teisių konvencijos fakultatyvinis protokolai dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose
VŽTD	1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

B. PAGRINDINIAI PRINCIPAI

Gerosios praktikos rekomendacijų rinkinys yra pagrįstas toliau išdėstytais principais, į kuriuos būtina atsižvelgti visuose atskirtų vaikų priežiūros ir aprūpinimo etapuose.

** Atkreipiame dėmesį, kad prie daugumos pirmąkart pateikiamų nuorodų pridedama tik atitinkamo straipsnio ar skirsnio ištrauka ar santrauka. Kitais atvejais toks tekstas ar atitinkamas saitas nurodomas teksto pabaigoje esančiame III priede, kuriame pateiktos visos nuorodos. Norint ginti atskirtų vaikų teises pagal konkrečius teisės akto ar politikos dokumento straipsnius, būtina pasinaudoti visu tokių dokumentų tekstu. **

1. Vaiko interesai

Rūpinantis vaikais daugiausia dėmesio skiriama vaiko interesams.

- * EPTT (Vaikai), 4 skirsnis
- * JTVPK gairės, 1.5 skirsnis
- * JTVPK vadovas, 14 skirsnis
- * TPPTP, 24 str. 1 dalis: Kiekvienas vaikas be jokios diskriminacijos turi teisę į tokias apsaugos priemones, kurių reikia jam, kaip nepilnamečiui, ir kurias turi teikti šeima, visuomenė ir valstybė.
- * TESKP, 10 str. 3 dalis: Ypatingų apsaugos priemonių turi būti imamasi vaikų atžvilgiu be jokios diskriminacijos.
- * VTK, 3 str. 1 dalis: Rūpinantis vaiku ... svarbiausia – vaiko interesai.

2. Nediskriminavimas

Atskirti vaikai turi teisę į tokį pat požiūrį ir teises, kaip ir pilietybę turintys ar nuolat atitinkamoje šalyje gyvenantys vaikai. Su jais pirmiausiai turi būti elgiamasi kaip su vaikais. Visi jų imigracijos statuso aspektai turėtų būti antriniai.

- * EPTT (Vaikai), 5-7 skirsniai
- * EŽTK, 14 str.: Naudojimasis šios Konvencijos pripažintomis teisėmis ir laisvėmis turi būti garantuojamas be jokios diskriminacijos dėl lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ir kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitokio statuso.
- * KDPM: Šioje Konvencijoje pateikiamos priemonės panaikinti visų formų diskriminacijai moterims ir mergaitėms.
- * KRDP
- * Protokolas dėl prekybos žmonėmis, 14 str. 2 dalis: Priemonės turi būti aiškinamos ir taikomos taip, kad asmenys nebūtų diskriminuojami dėl to, kad jie tapo prekybos žmonėmis aukomis.
- * Protokolas dėl neteisėto įvežimo, 19 str. 2 dalis: Priemonės turi būti aiškinamos ir taikomos taip, kad asmenys nebūtų diskriminuojami dėl to, kad jie tapo šio Protokolo 6 straipsnyje nurodytos veiklos objektu.
- * TPPTP, 24 str. 1 dalis
- * TESKP, 10 str. 3 dalis

- * TKDMT, 18 str. 1 dalis: Darbuotojai migrantai ir jų šeimos nariai, kaip ir valstybės piliečiai, turi lygybės prieš teismus ir tribunolus teisę.
- * VTK, 2 str.: VTK numatytos teisės taikomos kiekvienam vaikui be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo jo tėvų ar jo paties rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turtinės padėties, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.
- * VTK, 22 str. 1 dalis: Atskirti vaikai ir vaikai, norintys gauti pabėgėlio statusą, turi teisę į apsaugą ir pagalbą naudojantis teisėmis, išdėstytomis VTK ir kituose tarptautiniuose žmogaus teisių arba humanitariniuose dokumentuose, kurių dalyvės yra nurodytos valstybės.

3. Teisė dalyvauti

Prieš priimant su atskirtais vaikais susijusius sprendimus, reikėtų išsiaiškinti jų nuomonę bei norus ir į juos atsižvelgti. Turėtų būti įgyvendinamos priemonės vaikų dalyvavimui palengvinti, atsižvelgiant į jų amžių ir brandą.

- * EPTT (Vaikai), 25 ir 26 skirsniai
- * JTVPK-AD, III dalis, 6 tikslo 2 punktas: Valstybės, JTVPK ir partneriai turėtų nustatyti priemones, kad vaikai pabėgėliai galėtų lygiomis teisėmis dalyvauti priimant sprendimus visose pabėgėlių gyvenimo srityse ir įgyvendinant tokius sprendimus.
- * JTVPK gairės, 5.14-5.15 skirsniai
- * JTVPK vadovas, 41 skirsnis
- * VTK, 12 str.: Daug dėmesio skiriama vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą; vaikui suteikiama galimybė būti išklausytam bet kurio su juo susijusio teisinio nagrinėjimo metu.

4. Pagarba kultūrinei tapatybei

Gyvybiškai svarbu, kad atskirtas vaikas galėtų išsaugoti gimtąją kalbą ir sąsajas su savo kultūra bei religija. Vaiko globos, sveikatos priežiūros ir švietimo srityse turėtų būti atsižvelgiama į vaiko kultūrinius poreikius. Turėtų būti atsisakyta vaikų diskriminuojančių ir jiems žalingų kultūrinių tradicijų aspektų. Kultūrą ir kalbą išsaugoti svarbu dar ir dėl to, kad vaikas gali grįžti į gimtąją šalį.

- * EPTT (Vaikai), 39 skirsnis
- * TPPTP, 27 str.: Tose valstybėse, kur yra etninių, religinių ir kalbinių mažumų, tokioms mažumoms priklausantiems asmenims negali būti atimta teisė išpažinti ir praktikuoti savo religiją ar naudotis gimtąja kalba.
- * TKDMT, 12 str. 1 dalis: Darbuotojai migrantai ir jų šeimos nariai turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę.
- * TKDMT, 31 str.: Valstybės užtikrina pagarbą darbuotojų migrantų ir jų šeimų kultūrinei tapatybei ir netrukdo jiems palaikyti kultūrinius ryšius su kilmės šalimis.
- * VTK, 8 str.: Vaikas turi teisę išsaugoti ar atkurti pagrindinius savo tapatybės elementus.
- * VTK, 24 str.: Vaikas turi teisę naudotis tobuliausiomis sveikatos apsaugos sistemos paslaugomis ir ligų gydymo bei sveikatos atstatymo priemonėmis.
- * VTK, 30 str.: Vaikas, priklausantis etninėms, religinėms ar kalbinėms mažumoms, turi teisę naudotis savo kultūra, išpažinti savo religiją ir vartoti gimtąją kalbą.

5. Vertimas žodžiu

Kai atskirtiems vaikams tenka dalyvauti apklausose ar reikia pasinaudoti paslaugomis ar teisinėmis procedūromis, jiems turi padėti reikiamos kvalifikacijos vertėjai žodžiu, kalbantys jų pasirinkta kalba.

* JTVPK gairės, 5.13 skirsnis

* TPPTP, 19 str.: Kiekvienas žmogus turi teisę nevaržomai laikytis savo įsitikinimų.

Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai reikšti savo mintis bei įsitikinimus.

* VTK, 12 str.

* VTK, 13 str.: Vaikas turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę ir ieškoti, gauti bei perduoti informaciją.

6. Konfidencialumas

Turėtų būti užtikrinta, kad nebūtų atskleista informacija, galinti sukelti pavojų tokio vaiko šeimos nariams jo gimtojoje šalyje. Konfidenciali informacija kitoms organizacijoms ar asmenims atskleistina tik gavus atskirtų vaikų leidimą jo amžiui priimtiniu būdu. Informacija turi būti naudojama tik tiems tikslams, kuriems ji buvo suteikta.

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 3 str. 1 dalis: Informacija apie nepilnamečio tapatybę ir būklę gali būti gaunama įvairiais būdais, visų pirma atitinkamos apklausos būdu, atliekant ją kiek įmanoma greičiau ir atsizvelgiant į jo amžių. Kreipiantis dėl informacijos, ją gaunant, siunčiant ir gautą informaciją kaupiant, turėtų būti laikomasi ypatingo apdairumo ir konfidencialumo, ypač prieglobsčio prašytojų atžvilgiu, kad būtų galima apsaugoti ir nepilnamečių, ir jo šeimos narius.

* EŽTK, 8 str.: Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų saugomas jo asmeninis ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo paslaptis.

* JTVPK gairės, 5.16 ir 5.17 skirsniai

* TKDMT, 14 str.: Negalima savavališkai ar neteisėtai kištis į darbuotojo migranto arba jo ar jos šeimos narių asmeninį ir šeimos gyvenimą, būsto neliečiamybę, susirašinėjimo ar kitaip palaikomų ryšių paslaptį.

* TPPTP, 17 str.: Niekas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, būsto neliečiamybę, susirašinėjimo paslaptį ir neteisėto kišimosi į jo garbę ir orumą.

* VTK, 16 str.: Vaikas turi teisę būti ginamas nuo savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą, būsto neliečiamybę ir susirašinėjimo paslaptį.

7. Informacija

Atskirtiems vaikams turi būti suteikta prieinama informacija, pavyzdžiui, apie jų teises, teikiamas paslaugas, prieglobsčio suteikimo procesą, šeimos paiešką ir situaciją jų kilmės šalyje.

* EPTT (Vaikai), 31 skirsnis

* TKDMT, 33 str. 1 dalies b punktas: Darbuotojai migrantai ir jų šeimos nariai turi teisę būti informuoti apie jų priėmimo sąlygas ir jų teises bei pareigas.

* VTK, 13 str.

- * VTK, 17 str.: Valstybės rūpinasi, kad vaikas galėtų naudotis įvairių nacionalinių ir tarptautinių šaltinių informacija.
- * VTK, 22 str. 2 dalis: Valstybės remia, jei joms atrodo, kad tai reikalinga, Jungtinių Tautų Organizacijos ar kitų tarpvyriausybinių arba nevyriausybinių organizacijų pastangas ieškoti vaiko šeimos narių.

8. Organizacijų bendradarbiavimas

Paslaugas atskirtiems vaikams teikiančios organizacijos, valdžios įstaigos ir specialistai turėtų bendradarbiauti atskirtų vaikų gerovei ir teisėms apsaugoti bei stiprinti. Atitinkami atskirtų vaikų poreikiai turėtų būti tenkinami taikant visuminį požiūrį.

- * ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 5 str. 3 dalies c ir d punktai: Siekdamas nepilnamečių gražinti, valstybių narių kompetentingos institucijos turėtų bendradarbiauti su tarptautinėmis organizacijomis, tokiomis kaip JTVPK arba Jungtinių Tautų Vaikų fondas (UNICEF), ir prireikus su nevyriausybėmis organizacijomis, kad įsitikintų, ar šalyje, į kurią nepilnamečiai grąžinamas, yra sąlygos jį priimti ir prižiūrėti.
- * JTVPK gairės, 12 skirsnis
- * VTK, 22 str. 2 dalis

9. Darbuotojų mokymas

Su atskirtais vaikais dirbantys asmenys turėtų būti tinkamai parengti atskirtų vaikų poreikių ir teisių klausimais. Imigracijos ar pasienio policijos darbuotojai turėtų būti tinkamai pasirengę užtikrinti draugišką vaikų apklausų atmosferą.

- * ES Priėmimo direktyva, 19 str. 4 dalis: Su nelydimais nepilnamečiais dirbantys asmenys turi būti tinkamai pasirengę suvokti jų poreikius ir saugoti bet kurios darbo metu gautos informacijos konfidencialumą.
- * ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 4 str. 5 dalis: Apklausa turėtų atlikti reikiamą patirtį ar pasirengimą turintys pareigūnai. Turėtų būti deramai pripažįstama, jog svarbu, kad prieglobsčio ieškančių nelydimų nepilnamečių apklausą atliekantys pareigūnai turėtų atitinkamą parengimą.
- * ET rek. dėl pareigūnų mokymo, 3 ir 4 skirsniai
- * JTVPK gairės, 11 skirsnis
- * VTK, 3 str. 3 dalis: Valstybės narės rūpinasi, kad už vaikų globą ar apsaugą atsakingos įstaigos ir tarnybos atitiktų nustatytas normas, įskaitant jų darbuotojų tinkamumo ir kompetentingos priežiūros atžvilgiu.

10. Ilgaamžiškumas

Prieš priimant sprendimus dėl atskirtų vaikų, turėtų būti kuo geriau atsižvelgiama į ilgalaikius vaiko interesus ir gerovę.

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 5 str.: Neleidus nepilnamečiui pratęsti buvimo valstybėje narėje, atitinkama valstybė narė gali grąžinti nepilnamečį į jo kilmės šalį arba į trečiąją jį priimti pasirengusią šalį tik su sąlyga, jei ten atvykus jo laukia deramas priėmimas ir priežiūra.

* JTVPK gairės, 9 skirsnis

* JTVPK vadovas, 214 skirsnis

* VTK, 3 str. 1 dalis

* VTK, 22 str. 1 dalis

* VTK, 22 str. 2 dalis

11. Savalaikiškumas

Visi sprendimai dėl atskirtų vaikų turėtų būti priimti laiku ir atsižvelgiant į vaiko turimą laiko suvokimą.

* JTVPK gairės, 8.1 ir 8.5 skirsniai

* VTK 3 str. 1 dalis

C. GERA PRAKTIKA

Šioje dalyje pristatyta gera praktika, taikytina nuo atskirto vaiko atvykimo iki ilgalaikio sprendimo dėl vaiko ateities.

1. Patekimas į teritoriją

Niekada neturi būti atsisakyta įsileisti apsaugos ieškančius atskirtus vaikus, ir jie neturi būti gražinami įvažiavimo punkte. Tokie vaikai niekada neturi būti sulaikomi dėl imigracijos priežasčių. Įvažiavimo punkte jie neturėtų būti išsamiai apklausiami imigracijos pareigūnų (žr. C. 6 punktą).

* 1951 m. Pabėgėlių konvencija:

31 str.: Valstybės neskiria nuobaudų už neteisėtą įvažiavimą ar neteisėtą buvimą jų teritorijoje pabėgėliams, kurie atvyko iš teritorijos, kur jų gyvybei ar laisvei grėsė 1 straipsnyje numatytas pavojus.

33 str.: Valstybės negražina pabėgėlio į šalį, kur jo gyvybei ar laisvei grėsė 1 straipsnyje numatytas pavojus.

* Dublino II, 3 str. 1 dalis: Valstybės narės išnagrinėja kiekvieno trečiosios šalies piliečio, kuris jų pasienyje ar jų teritorijoje prašo prieglobsčio, prašymą.

* EPTT (Vaikai), 14 ir 15 skirsniai

* ES rez. dėl minimalių garantijų, 1 skirsnis: Procedūros visiškai atitinka 1951 m.

Konvencijos 1 str. pateiktą pabėgėlio apibrėžimą ir 33 straipsnyje numatytą negražinimo principą.

* EŽTK, 2 str. 1 dalis: Kiekvieno žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

* EŽTK, 3 str.: Niekas negali būti kankinamas, nežmoniškai ar žiauriai su juo elgiamasi ar jis taip baudžiamas.

* JTVPK gairės, 4.1 ir 4.2 skirsniai

* KPK, 3 str.: Nė viena valstybė neturi gražinti kokio nors asmens kitai valstybei, kurioje jam ar jai gali grėsti kankinimas.

* TPPTP, 6 str. 1 dalis: Kiekvienas žmogus turi neatimamą teisę gyventi, kuri turi būti saugoma įstatymo, ir niekam negali būti savavališkai atimta gyvybė.

* VTK, 6 str. 1 dalis: Kiekvienas vaikas turi neatimamą teisę gyventi.

* VTK, 37 str. b punktas: Nė iš vieno vaiko neteisėtai ar savavališkai negali būti atimta laisvė; jis sulaikomas tik kraštutiniu atveju ir turėtų būti laikomas atskirtas nuo suaugusiųjų.

2. Nuo prekybos žmonėmis nukentėję vaikai

Prekyba vaikais prostitucijos, vaikų pornografijos ir kitokio išnaudojimo tikslams Europoje yra rimta problema. Valstybės turėtų imtis priemonių, kad užkirstų kelią prekybą vaikais bei ją sustabdytų, tuo tikslu keisti informacija apie prekybą žmonėmis su kitomis šalimis ir užtikrinti, kad imigracijos tarnybos ir pasienio policija būtų išpėta apie šią problemą.

Vaikus išnaudoja tiek jais prekiaujantys asmenys, tiek tie, kurie naudojami jų paslaugomis atvykimo šalyje.

Imigracijos pareigūnų, policijos darbuotojų, socialinių darbuotojų ir kitų specialistų elgesys su neteisėtai gabenamais vaikais turi būti pagrįstas vaikų apsaugos principais, kuriems turi būti teikiama pirmenybė prieš imigracijos ar nusikaltimų prevencijos prioritetus.

Prieš priimant su atskirtais vaikais susijusius sprendimus, reikėtų išsiaiškinti ir atsižvelgti į jų nuomonę bei norus ir padėti jiems atsigauti ir atgauti savo teises.

* 1991 m. ET ministrų rek.

* 1997 m. vasario 24 d. ES Tarybos bendrieji veiksmai dėl kovos su prekyba žmonėmis ir seksualiniu vaikų išnaudojimu

* 2000 m. ET ministrų rek.

* 2003 m. gegužės mėn. ES Tarybos Briuselio deklaracija dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja, 9, 12, 13 skirsniai.

* ESBO

* ET rek. dėl jaunų migrantų, 8 skirsnis

* EŽTK, 4 str.: Niekas neturi būti laikomas vergijoje ar nelaisvas arba verčiamas dirbti.

* KDPM, 6 str.: Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, įskaitant teises, kad būtų nutraukta visų rūšių prekyba moterimis ir seksualinis moterų (ir mergaičių) išnaudojimas.

* JT gairės dėl ŽT ir prekybos žmonėmis, 8 gairė

* JTVPK-AD, III dalis, 2 tikslo 2 punktas: Valstybės turėtų užtikrinti, kad jų pačių prieglobsčio procedūros būtų pritaikytos prekybos žmonėmis aukų, įskaitant moteris ir mergaites, pareiškimams priimti.

* Protokolas dėl prekybos žmonėmis, 3 str. a punktas: Prekyba žmonėmis – tai žmonių verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar jų priėmimas gąsdinant, panaudojant jėgą ar kitas prievartos, grobimo, apgaulės, sukčiavimo formas, piktnaudžiaujant jų padėtimi ar pažeidžiamumu arba mokant ar priimant pinigus ar kitą naudą tam, kad būtų gautas kito tą žmogų kontroliuojančio asmens sutikimas siekiant išnaudoti. Išnaudojimas apima kitų asmenų išnaudojimą prostitucijos forma ir kitas seksualinio išnaudojimo formas, priverstinį darbą ar paslaugas, vergiją ar veiklą, panašią į vergiją, tarnystę ar organų pašalinimą. 3 str. c punktas: Vaiko verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar priėmimas, siekiant jį išnaudoti, yra vertinamas kaip „prekyba žmonėmis“, net jei tokie veiksmai neapima nė vieno iš šio straipsnio a punkte nurodytų būdų.

6 str.: Valstybės užtikrina pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir jų apsaugą.

7 str.: Kiekviena valstybė, šio Protokolo šalis, svarsto galimybę leisti prekybos žmonėmis aukoms tam tikrais atvejais laikinai ar nuolat pasilikti jos teritorijoje.

9 str.: Valstybės imasi įvairių priemonių užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir apsaugoti jos aukas.

10 str.: Teisėsaugos, imigracijos ir kitos atitinkamos institucijos bendradarbiauja ir keičiasi informacija apie prekybą žmonėmis. Valstybės organizuoja ir tobulina atitinkamų pareigūnų mokymą.

14 str. 2 dalis

- * Protokolas dėl neteisėto įvežimo, 19 str.
- * TDO C182, 3 str.: „Nepriimtino vaikų darbo“ apibrėžimas taikomas vaikų pardavimui bei prekybai vaikais.
- * TESKP, 10 str. 3 dalis: Vaikai turi būti ginami nuo ekonominio ir socialinio išnaudojimo.
- * TPPTP, 8 str.: Niekas neturi būti laikomas vergijoje ar nelaisvas arba dirbti priverstinį darbą.
- * VTK, 34 str.: Valstybės gina vaiką nuo visų seksualinio išnaudojimo ir seksualinio suvedžiojimo formų.
- * VTK, 35 str.: Valstybės imasi visų reikiamų priemonių, siekdamas užkirsti kelią vaikų grobimui, prekybai vaikais ar jų kontrabandai, nesvarbu, kokiems tikslams ir kokia forma.
- * VTK. 36 str.: Valstybės gina vaiką nuo visų kitų išnaudojimo formų, darančių kokią nors žalą jo gerovei.
- * VTK, 37 str.
- * VTK 1 protokolas, 3 str.: Reikalaujama pripažinti nusikaltimais seksualinį vaikų išnaudojimą ir prekybą vaikais bet kuriems tikslams (organų persodinimui, įvaikinimui, prostitucijai, vaikų darbui).
- * VTK 1 protokolas, 8 str. 1 dalis: Valstybės imasi priemonių, kad apsaugotų vaikų, nukentėjusių nuo seksualinio išnaudojimo ir prekybos žmonėmis, interesus.

3. Atskirti vaikai migrantai

Kai kurie atskirti vaikai keliauja kaip vieniši migrantai, ieškantys apsaugos nuo skurdo, trūkumų ir sunkumų. Jei atskirti vaikai migrantai patenka valdžios institucijų žinion, tokie vaikai neturi būti išsiunčiami iš šalies, prieš tai neįvertinus situacijos jų kilmės šalyje. Jiems turi būti leista paduoti prašymą suteikti prieglobstį ir (arba) prašymą dėl leidimo apsigyventi. Visi atskirti vaikai migrantai turi turėti teisę į vaikų socialinės apsaugos, švietimo ir sveikatos paslaugas.

- * ET rek. dėl jaunų migrantų, 6 skirsnis
- * Protokolas dėl neteisėto įvežimo, 19 str. 2 dalis
- * TKDMT: Šioje Konvencijoje išdėstytos darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisės.
- * VTK 2 str.

4. Tapatybės nustatymas

Įvažiavimo punktuose imigracijos tarnybos turėtų įdiegti tvarką atskirtų vaikų tapatybei nustatyti ir tokius vaikus perduoti atitinkamoms vaikų priežiūros tarnyboms. Kai su vaikais vyksta suaugęs asmuo, turėtų būti nustatytas vaiko ir tokio suaugusiojo santykis. Atitinkamos organizacijos ir specialistai turėtų dalintis informacija atskirtiems vaikams išaiškinti ir jų apsaugai užtikrinti, kadangi daug atskirtų vaikų patenka į šalį, įvažiavimo punkte nenustačius, kad jie yra atskirti vaikai.

Kai kurie vaikai yra atskiriami po atvykimo į šalį (pvz., išsiskiria šeima, išvyksta rūpintojas ir t.t.). Imigracijos ir pabėgėlių tarnybos turėtų užtikrinti, kad dėl tokio išsiskyrimo pasikeitęs vaiko statusas atsispindėtų taikomose procedūrose.

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 3 str. 1 dalis

* JTVPK gairės, 5.1-5.3 skirsniai ir II priedas

* VTK, 8 str.

5. Šeimos paieška ir kontaktai

Vaiko tėvų ir šeimos paieška turėtų būti pradėta kuo greičiau, tačiau tik tuo atveju, jei taip nesukeliamas pavojus pačiam vaikui ar kilmės šalyje esantiems vaiko šeimos nariams. Turėtų būti užtikrintas paieškos konfidencialumas. Paieška užsiimančios valstybės ir kitos organizacijos turėtų bendradarbiauti su JT agentūromis, Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto Centrine paieškos tarnyba ir tarptautinėmis socialinėmis tarnybomis. Atskirti vaikai turėtų būti apie tai tinkamai informuoti, su jais turėtų būti konsultuojamasi ir atsižvelgiama į jų nuomonę. Už vaiko rūpybą atsakingi asmenys, kai reikia, turėtų palengvinti reguliarių vaiko bendravimą su jos ar jo šeima.

* EPTT (Vaikai), 32 skirsnis

* ES Priėmimo direktyva, 19 str. 3 dalis: Valstybės narės, gindamos nelydimo nepilnamečio interesus, siekia kaip galima greičiau surasti jo šeimos narius. Tais atvejais, kai nepilnamečio arba jo artimųjų gyvybei ar sveikatai gali kilti grėsmė, turėtų būti užtikrinta, kad informacija būtų renkama, apdorojama ir platinama konfidencialiai ir kad nebūtų sukeltas pavojus jų saugumui.

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 3 str. 3 dalis: Valstybės narės, siekdamos šeimos susijungimo, turėtų stengtis kuo greičiau nustatyti nelydimo nepilnamečio šeimos narius arba nustatyti šeimos narių nuolatinę gyvenamąją vietą, nepaisydamos jų teisinio statuso ir iš anksto nespėsdamos dėl prašymo nuolat apsigyventi aplinkybių. Nelydimi nepilnamečiai taip pat gali būti skatinami ir jiems gali būti padedama susisiekti su Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komitetu, nacionalinėmis Raudonojo Kryžiaus organizacijomis ir kitomis organizacijomis, kad jie susirastų savo šeimos narius. Turėtų būti deramai laikomasi konfidencialumo, kad būtų galima apsaugoti ir nepilnamečių, ir jo šeimos narius.

* EŽTK, 8 str.

* TPPTP, 23 str. 1 dalis: Šeima turi teisę į valstybės apsaugą.

* TKDMT, 44 str. 1 dalis: Valstybės imasi priemonių darbuotojų migrantų šeimų vienybės apsaugai užtikrinti.

* JTVPK gairės, 5.17 skirsnis

* JTVPK vadovas, 218 skirsnis

- * VTK, 9 str. 3 dalis: Vaikas, kuris išskiriamas su savo tėvais, turi teisę nuolat su jais bendrauti.
- * VTK, 10 str. 1 dalis: Prašymai dėl šeimos susijungimo svarstomi „humaniškai, operatyviai ir priimant sprendimą“.
- * VTK, 10 str. 2 dalis: Vaikas, kurio tėvai gyvena skirtingose valstybėse, turi teisę nuolat su jais bendrauti.
- * VTK, 22 str. 2 dalis

6. Globėjo ar patarėjo skyrimas

Kai tik nustatoma atskirto vaiko tapatybė, turėtų būti paskirtas nepriklausomas globėjas ar patarėjas, kuris konsultuotų ir apsaugotų tokį atskirtą vaiką. Kad ir koks būtų šio asmens juridinis statusas (pvz., teisėtas globėjas, nevyriausybinės organizacijos darbuotojas), jis turėtų:

- užtikrinti, kad visi sprendimai būtų priimami atsižvelgiant į vaiko interesus;
- užtikrinti, kad atskirtam vaikui būtų suteikta tinkama globa, būstas, švietimas, kalbinė pagalba ir sveikatos priežiūra;
- užtikrinti, kad vaikui būtų tinkamai teisiškai atstovaujama nagrinėjant jo imigracijos statuso ar prašymo suteikti prieglobstį klausimus;
- konsultuotis su vaiku ir jam patarti;
- prisidėti prie vaiko interesus atitinkančio ilgalaikio sprendimo;
- padėti vaikui susisiekti su įvairiomis organizacijomis, galinčiomis suteikti jam būtinas paslaugas;
- kai būtina, atstovauti vaikui;
- išnagrinėti galimybę surasti šeimą ir padėti jai susijungti su vaiku;
- padėti vaikui palaikyti ryšius su savo šeima.

Reikiamai atskirtų vaikų apsaugai užtikrinti globėjai (patarėjai) turi būti paskirti per mėnesį po to, kai apie vaiką informuojamos atitinkamos institucijos.

Šioms pareigoms vykdyti gali būti pasirinkti įvairių specialybių asmenys. Tačiau tokioms pareigoms tinkamai atlikti patarėjai ar globėjai turėtų turėti reikiamos patirties vaikų priežiūros srityje ir suvokti specifinius bei kultūrinius atskirtų vaikų poreikius. Jie turėtų būti reikiamai mokomi, jiems teiktina profesionalų pagalba; be to, jie turi būti patikrinti policijos.

* 1993 m. Hagos konvencija

* 1996 m. Hagos konvencija, 3 str.: Valstybės, kuriose nuolat gyvena atskirti vaikai, gali imtis apsaugos priemonių, įskaitant globos ar analogiškų institucijų veiksmus.

* 1996 m. Hagos konvencija, 6 str.: Konvencija taikoma atskirtiems vaikams, kurie tampa pabėgėliais ar perkeltaisiais asmenimis dėl jų šalyje vykstančių neramumų.

* EPTT (Vaikai), 16-18 skirsniai

* ES Priėmimo direktyva, 19 str. 1 dalis: Valstybės narės kuo greičiau siekia užtikrinti, kad nelydimiems nepilnamečiams tinkamai atstovautų teisėti globėjai ar už nepilnamečių globą ir gerovę atsakinga organizacija ar kad jam būtų kitaip tinkamai atstovaujama. Atitinkamos institucijos turi vykdyti reguliarius įvertinimus.

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 3 str. 4 ir 5 dalys: Valstybės narės turėtų kiek įmanoma greičiau surasti teisėtą globėją ar už nepilnamečių globą ir gerovę atsakingą organizaciją ar kad nepilnamečiui būtų kitaip tinkamai atstovaujama. Globėjas turėtų užtikrinti, kad būtų

deramai tenkinami nepilnamečio poreikiai (pavyzdžiui, teisiniai, socialiniai, medicinos ar psichologiniai).

* ET rek. dėl jaunų migrantų, 4 dalis vi punktas

* JTVPK gairės, 5.7 skirsnis

* JTVPK vadovas, 214 skirsnis

* JTVPK-AD, III dalis, 1 tikslo 9 punktas: Valstybės, JTVPK, NVO ir kiti partneriai turėtų atsižvelgti į atskirtų vaikų poreikius, įskaitant jų laikiną atidavimą globėjų šeimos globai, valstybinių ar nevalstybinių globėjų skyrimą ir tokių priemonių stebėseną.

* VTK, 12 str.

* VTK, 18 str. 2 dalis: Valstybės teisėtiems globėjams teikia paramą, reikalingą tinkamam vaikų auklėjimui.

* VTK, 20 str. 1 dalis: Vaikas, netekęs savo šeimos aplinkos, turi teisę į ypatingą apsaugą ir paramą.

* VTK, 20 str. 3 dalis: Teikiant priežiūrą vaikui, netekusiam savo šeimos, atsižvelgiam į jo etninę kilmę, religinę bei kultūrinę priklausomybę ir gimtąją kalbą.

7. Registracija ir dokumentai

Registracija ir atitinkamų dokumentų įforminimas yra būtinas ilgalaikiams atskirtų vaikų interesams užtikrinti. Tai turi būti atliekama taikant dvinarę apklausos procedūrą. Vaikus apklausiantys imigracijos ir pasienio policijos pareigūnai turėtų siekti gauti tik pagrindinę informaciją apie vaiko tapatybę. Turėtų būti užtikrinta, kad imigracijos pareigūnų rengiamose apklausose dalyvautų advokatas, globėjas ar kitas įgaliojotas asmuo.

Išsamią informaciją apie socialinę vaiko raidą (žr. I priedą) turėtų parengti kompetentinga vaikų rūpybos institucija ar kita vaikų globa užsiimanti organizacija. Visi atskirtus vaikus apklausiantys asmenys turėtų būti tinkamai parengti ir turėti reikiamos patirties apklausiant atskirtus vaikus.

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 3 str. 1 dalis

* JTVPK gairės, 5.6 ir 5.8-5.10 skirsniai

* VTK, 8 str.

8. Amžiaus nustatymas

Nustatant vaiko amžių, atsižvelgiama į fizinius, augimo, psichologinius ir kultūrinius veiksnius. Vaiko amžių turėtų nustatyti su tokio vaiko etnine (kultūrine) kilme susipažinę ir tinkamos patirties turintys nepriklausomi specialistai. Tyrimai neturėtų būti kultūriškai nepriimtini ar rengiami per prievartą. Ypač turėtų būti užtikrinta, kad rengiant tokius tikrinimus būtų atsižvelgiama į vaiko lytį.

Kilus abejonių dėl asmens amžiaus, turėtų būti preliminariai pasikliaujama tokio asmens teiginiais, kad jam yra mažiau nei 18 metų.

Svarbu pabrėžti, kad sunku tiksliai nustatyti amžių, todėl nemaža paklaida yra neišvengiama. Nustatant atskirtų vaikų amžių, turėtų būti pasikliaujama jų žodžiais.

* 1951 m. Pabėgėlių konvencija, 31 str.: Nuobaudos nėra skiriamos nelegaliai į šalį atvykusiems prieglobsčio ieškantiems asmenims, jei jie išsamiai paaiškina savo neteisėtą įvažiavimą.

* EPTT (Vaikai), 9 skirsnis

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 4 str. 3 dalis: Amžius turėtų būti vertinamas objektyviai. Tokiems tikslams valstybės narės gali organizuoti medicininius amžiaus nustatymo testus, kuriuos atlieka kvalifikuotas medicinos personalas, nepilnamečiui, specialiai paskirtam suaugusiam atstovui arba institucijai sutinkant.

* JTVPK gairės, 5.11 skirsnis

* JTVPK vadovas, 196-197 skirsniai

9. Teisė nebūti sulaikytam

Atskirtų vaikų imigracijos statusas neturėtų būti pagrindas jiems sulaikyti. Ši nuostata taikytina sulaikymui pasienyje, tarptautinėse zonose, sulaikymo centruose, policijos areštinėse, kalėjimuose ar bet kuriose kitose specialiose jaunuolių sulaikymo centruose.

* EPTT (Vaikai), 20 skirsnis

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 2 str. 3 dalis: Nelydimi nepilnamečiai, kurie privalo likti pasienyje, kol bus priimtas sprendimas dėl jų įleidimo į teritoriją arba dėl jų grąžinimo, turėtų gauti visą reikalingą materialią paramą ir priežiūrą.

* EŽTK, 3 str.

* EŽTK, 5 str.: Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir asmens neliečiamybę.

* JT taisyklės dėl laisvės netekusių nepilnamečių apsaugos

* JTVPK-AD, III dalis, 1 tikslo 9 punktas

* JTVPK gairės, 7.6 ir 7.7 skirsniai

* TKDMT, 16 str. 4 dalis: Darbuotojai migrantai ir jų šeimos nariai negali būti atskirai ar kartu savavališkai sulaikyti arba laikomi suimti.

* TPPTP, 7 str.: Niekam neturi būti taikomi kankinimai arba žiaurus, nežmoniškas ar jo orumą žeminantis elgesys ar bausmė.

* TPPTP, 9 str.: Niekas negali būti savavališkai sulaikytas arba laikomas suimtas.

* VTK, 37 str. a punktas: Vaikas neturi patirti žiaurus, nežmoniško ar orumą žeminančio elgesio.

* VTK, 37 str. b punktas

10. Teisė dalyvauti

Prieš priimant su atskirtais vaikais susijusius sprendimus, reikėtų išsiaiškinti vaikų nuomonę bei norus ir į juos atsižvelgti. Turėtų būti įgyvendinamos priemonės vaikų dalyvavimui palengvinti, atsižvelgiant į jų amžių ir brandą. Atskirti vaikai turi teisę būti išklausyti tiesiogiai arba per atstovą pagal įstatymą ar globėją (patarėją) bet kuriose teisinėse procedūrose. Atskirtiems vaikams turėtų būti suteikta galimybė ir jie turėtų būti skatinami pareikšti savo nuomonę, susirūpinimą ir skundus, susijusius su jų priežiūra, globa, švietimu, sveikatos paslaugomis ir teisiniu atstovavimu.

* EPTT (Vaikai) 25 ir 26 skirsniai

* JTVPK-AD, III dalis, 6 tikslo 2 punktas

* JTVPK gairės, 5.14 ir 5.15 skirsniai

* VTK, 12 str.

* VTK, 25 str.: Vaikas, kurį kompetentingi organai atiduoda globoti, turi teisę į reguliary jam sudarytų sąlygų vertinimą.

11. Laikina globa – sveikata, švietimas ir mokymas

11.1 Laikina globa

Nustačius atvykusių atskirtų vaikų tapatybę, jiems iškart turėtų būti suteikta tinkama globa. Globos įstaigos turėtų atidžiai įvertinti tokių vaikų poreikius, o sudarytos globos sąlygos keistinos kuo rečiau. Sudarytos globos sąlygos turėtų būti reguliariai vertinamos. Vienu tėvų vaikai neturėtų būti atskirti, jei tai atitinka vaiko interesus. Kai vaikai gyvena su giminaičiais ar yra atiduoti giminaičių globai, turėtų būti įvertinti tokių giminaičių sugebėjimai užtikrinti tinkamą globą; be to, juos turėtų patikrinti policija. Vyresni nei 16 metų atskirti vaikai neturi būti vertinami kaip *de facto* suaugusieji ir paliekami be globos ir be suaugusiųjų paramos bendrabučiuose ar priėmimo centruose.

Kai vaikai yra atiduodami globoti ar apgyvendinami įprastinėje gyvenamojoje aplinkoje, jais turi rūpintis tinkami specialistai, suprantantys jų kultūrinius, kalbinius bei religinius poreikius ir suvokiantys problemas, su kuriomis susiduria atskirti prieglobsčio ieškantys migrantai vaikai. Su atskirtais vaikais dirbantys asmenys turėtų žinoti, kad vaikas turi teisę į asmeninį gyvenimą ir į konfidencialius santykius su savo globėju ir (arba) atstovu pagal įstatymą ir bet kuriuo kitu atstovu.

Kai įmanoma, globos darbuotojai turėtų padėti vaikui užmegzti ryšius su savo etnine bendruomene.

Nuo prekybos žmonėmis nukentėję vaikai neturėtų būti laikomi migrantų sulaikymo centruose, kad jie būtų apsaugoti nuo asmenų, kurie jais prekiaavo. Bendradarbiaujant su vaikų rūpybos institucijomis, turėtų būti pasirūpinta alternatyviomis apsaugos priemonėmis, pvz., saugiu būstu.

Saugumo sumetimais priėmimo centruose ir gyvenamuosiuose namuose dirbantys globos darbuotojai turėtų būti informuoti apie prekybos vaikais prostitucijos ar kitokio išnaudojimo tikslams problemą.

* EPTT (Vaikai), 12 ir 19 skirsniai

* ES Priėmimo direktyva, 19 str. 2 dalis: Kai įmanoma, vienu tėvų vaikai neturi būti išskirti, tinkamai atsižvelgiant į nepilnamečio interesus, jo ar jos amžių ir brandą.

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 3 str. 2, 4 ir 5 dalys ir 4 str. 4 dalis: Nepaisant jų teisinio statuso, nelydimi nepilnamečiai turėtų turėti teisę į reikalingą apsaugą ir elementarią priežiūrą. Valstybės narės turėtų siekti įkurdinti nelydimus nepilnamečius pas suaugusius giminaičius, globėjų šeimose, specialiai nepilnamečiams pritaikytuose priėmimo centruose ar kituose nepilnamečiams pritaikytuose centruose.

* EŽTK, 9 str.: Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; tai teisė laisvai keisti savo religiją ir tikėjimą, tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laisvai skelbti savo religiją ar tikėjimą laikant pamaldas, atliekant apeigas, praktikuojant tikėjimą ar mokant jo.

* EŽTK, 10 str.: Kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų.

* EŽTK, 11 str.: Kiekvienas turi teisę laisvai rengti susirinkimus ir jungtis į asociacijas kartu su kitais.

* JTVPK gairės, 7.1-7.5 skirsniai

- * TESKP, 9 str.: Valstybės, šio Pakto dalyvės, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę į socialinę apsaugą, įskaitant socialinį draudimą.
- * TESKP, 11 str. 1 dalis: Valstybės, šio Pakto dalyvės, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę į pakankamą gyvenimo lygį jam ir jo šeimai, įskaitant pakankamą maistą, darbužius bei būstą, taip pat į nuolatinį gyvenimo sąlygų gerinimą.
- * TPPTP, 18 str. 1 dalis: Kiekvienas žmogus turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę.
- * TPPTP, 19 str.
- * TPPTP, 21 str.: Kiekvienas žmogus turi teisę rengti susirinkimus.
- * TPPTP, 22 str.: Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai burtis.
- * TPPTP, 24 str. 1 dalis
- * VTK, 3 str. 3 dalis ir 13 str.
- * VTK, 14 str.: Vaikas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę.
- * VTK, 15 str.: Vaikas turi teisę į asociacijų laisvę.
- * VTK, 16 str.
- * VTK, 19 str.: Valstybės imasi visų reikiamų priemonių, siekdamos apginti vaiką nuo visų fizinio ar psichologinio smurto, išeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo, netinkamo elgesio ar išnaudojimo formų.
- * VTK, 20 str. 1 dalis, 20 str. 3 dalis ir 25 str.
- * VTK, 26 str.: Vaikas turi teisę naudotis socialiniu aprūpinimu ir socialiniu draudimu.
- * VTK, 27 str.: Vaikas turi teisę į tokias gyvenimo sąlygas, kurių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi.
- * VTK, 30, 34, 35 ir 36 str.

11.2 Sveikata

Atskirti vaikai turėtų turėti tokias pat teises į sveikatos priežiūrą, kaip ir pilietybę turintys vaikai. Ypatingas dėmesys turėtų būti skirtas tokių vaikų sveikatos poreikiams, susijusiems su ankstesniu fiziniu išsekimu ir sveikatos sutrikimais, negaliomis, psichologiniu smurto, traumos bei netekties poveikiu ir užsienyje patirto rasizmo bei ksenofobijos pasekmėmis. Daugeliui atskirtų vaikų psichologo konsultacijos yra gyvybiškai svarbios jiems atsigausti.

- * EPTT (Vaikai) 36 skirsnis
- * EPTT (Integracija), 120-133 skirsniai
- * ES Priėmimo direktyva, 13 str. 2 dalis: Valstybės narės pasirūpina materialinėmis priėmimo sąlygomis, kad prašymą pateikusių asmenų gyvenimo lygis būtų tinkamas jo sveikatos būklei ir pakankamas jo pragyvenimui užtikrinti. Valstybės narės užtikrina reikiamą asmenų su ypatingais poreikiais gyvenimo lygį.
- * ES Priėmimo direktyva, 17 str. 1 dalis: Valstybės narės atsižvelgia į ypatingą pažeidžiamų asmenų, tokių kaip nepilnamečiai ir nelydimi nepilnamečiai, situaciją.
- * ES Priėmimo direktyva, 18 str. 2 dalis: Įgyvendinant su vaikais susijusias nuostatas svarbiausia – vaiko interesai.
- * ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 3 str. 7 dalis: Nelydimiems nepilnamečiams turėtų būti suteikta tinkama medicinos priežiūra. Speciali medicinos ar kitokia pagalba turėtų būti suteikta nepilnamečiams, kurie buvo apleisti, patyrė bet kurios formos išnaudojimą, skriaudą ar kankinimą, bet kurios kitos formos žiaurų, nežmonišką ar orumą žeminantį elgesį arba nukentėjo nuo ginkluotų konfliktų.
- * JTVPK gairės, 7.9-7.11 skirsniai

- * KPK, 14 str.: Kankinimo aukoms turi būti atlyginta skriauda, suteikta kompensacija ir atkurta teisės.
- * TESKP, 12 str.: Valstybės, šio Pakto dalyvės, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę į aukščiausią jo pasiekiamą fizinės ir psichinės sveikatos lygį.
- * TKDMT, 28 str.: Darbuotojai migrantai ir jų šeimos nariai turi teisę į skubią medicinos pagalbą.
- * VTK, 23 str.: Neįgalus vaikas turi teisę gyventi pilnavertį bei prideramą gyvenimą ir teisę gauti ypatingą globą.
- * VTK, 24 str.
- * VTK, 39 str.: Valstybės imasi reikiamų priemonių, kad padėtų fiziškai ir psichologiškai atsigausti ir socialiai reintegruoti nukentėjusiam vaikui.

11.3 Švietimas, kalba ir mokymas

Atskirti vaikai turėtų turėti tokias pat teises į privalomą švietimą, kaip ir pilietybę turintys vaikai. Mokyklos turi lanksčiai ir maloniai priimti atskirtus vaikus ir suteikti jiems pagalbą mokantis antrosios kalbos. Siekiant išsaugoti atskirtų vaikų kultūrinę tapatybę, jiems turėtų būti sudarytos sąlygos mokytis gimtąja kalba. Vyresniems atskirtiems vaikams turi būti sudarytos profesinio mokymo galimybės. Tai padidintų jų galimybes grįžus į gimtąją šalį.

- * EPTT (Vaikai), 37-39 skirsniai
- * ES Priėmimo direktyva, 10 str. 1 dalis: Valstybės narės prieglobsčio ieškantiems nepilnamečiams suteikia galimybę panašiomis sąlygomis, kaip ir piliečiams, naudotis švietimo sistema. Valstybės narės vien dėl to, kad nepilnametis sulaukė pilnametystės, neatima iš jo galimybės įgyti vidurinį išsilavinimą.
- * ES Priėmimo direktyva, 10 str. 2 dalis: Galimybė naudotis švietimo sistema neturi būti atidėta ilgiau nei trimis mėnesiais nuo pareiškimo pateikimo datos.
- * ES Priėmimo direktyva, 10 str. 3 dalis: Jei nepilnametis negali naudotis švietimo sistema dėl savo specifinės situacijos, valstybė narė gali pasiūlyti kitus būdus jam lavinti.
- * ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 3 str. 6 dalis: Kai manoma, kad nelydimas mokyklinio amžiaus nepilnametis liks ilgesnį laiką, tokiam nepilnamečiui turi būti sudarytos tokios pat galimybės, kaip ir piliečiams, naudotis bendrojo lavinimo sistema.
- * ET rek. dėl jaunų migrantų, 6 skirsnis
- * Europos socialinė chartija, I dalis 7 straipsnis: Vaikai ir jauni asmenys turi teisę į specialią apsaugą nuo jiems kylancio fizinio ir moralinio pavojaus.
- * Europos socialinė chartija, I dalis 9 straipsnis: Kiekvienas žmogus turi teisę gauti reikiamą profesinį orientavimą.
- * JTVPK-AD, III dalis, 6 tikslo 2 dalis: Valstybės tinkamai rūpinasi pradiniu ir viduriniu pabėgėlių lavinimu.
- * JTVPK gairės, 7.12-7.14 skirsniai
- * KDŠ, 3 str.: Valstybės imasi neatidėliotinių priemonių diskriminacijai švietimo srityje pašalinti ir sustabdyti.
- * KRDP, 5 str. e punkto V papunktis
- * TESKP, 13 str. 1 dalis: Išsilavinimas turi visiems žmonėms suteikti galimybę tapti naudingais laisvos visuomenės dalyviais, turi padėti ugdyti savitarpio supratimą, pakantumą ir draugystę tarp visų tautų ir visų rasinių, etninių bei religinių grupių.
- * TKDMT, 43 ir 45 str.: Švietimo, profesinio rengimo ir mokymo srityje darbuotojų migrantų šeimos nariams, kaip ir piliečiams, yra taikomas vienodas požiūris.

- * VŽTD, 26 str.: Kiekvienas žmogus turi teisę į mokslą.
- * VTK, 28 str.: Vaikas turi teisę į nemokamą bei privalomą pradinį mokslą. Valstybės skatina įvairias vidurinio lavinimo formas ir rūpinasi, kad jis būtų prieinamas visiems vaikams. Mokomasis ir profesinis orientavimas turi būti prieinamas visiems vaikams.
- * VTK, 29 str. 1 dalies c punktas: Lavinimo tikslas – ugdyti pagarbą vaiko kultūrinei tapatybei, kalbai ir vertybėms.
- * VTK, 30 str.
- * VTK, 32 str.: Vaikas turi būti apsaugotas nuo ekonominio išnaudojimo ir nuo pavojingo darbo.

12. Prieglobsčio ar pabėgėlio statuso nustatymo procesas

12.(a) Iš atskirtų vaikų, nepaisant jų amžiaus, neturėtų būti atimama teisė prašyti prieglobsčio. Išleisti vaikai turėtų būti atleidžiami nuo alternatyvių procedūrų (įskaitant procedūras, susijusias su tokiais principais kaip „saugi trečioji šalis“ (priimtinumai), „akivaizdžiai nepagrįsta“ (pagreitinta procedūra) ir „saugi kilmės šalis“), jiems turėtų būti taikomos įprastos procedūros, o jų prašymų nagrinėjimas neturėtų būti stabdomas vien dėl to, kad jie atvyko iš „šalies, kurioje yra neramu“.

* 1951 m. Pabėgėlių konvencija: Konvencijos 1 straipsnyje nėra skirstoma pagal amžių. Bet kurio amžiaus asmuo gali būti pripažintas pabėgėliu.

* 1967 m. Protokolas dėl pabėgėlių statuso

* 1992 m. ES Tarybos išvados dėl šalių, kuriose nėra realaus persekiojimo pavojaus

* 1996 m. kovo mėn. ES Tarybos bendroji pozicija dėl sąvokos „pabėgėlis“ apibrėžimo suderinto taikymo

* 1992 m. ES Tarybos rezoliucija dėl suderinto požiūrio į klausimus, susijusius su trečiosiomis priimančiosiomis šalimis

* 1992 m. ES Tarybos rezoliucija dėl akivaizdžiai nepagrįstų prašymų suteikti prieglobstį

* EPTT (Vaikai), 22-23 skirsniai

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 4 straipsnio 1 dalis: Kiekvienas nelydimas nepilnametis turėtų turėti teisę prašyti prieglobsčio.

* ES rez. dėl minimalių garantijų, 26-27 skirsniai: Turėtų būti užtikrinta, kad prieglobsčio ieškantiems nelydimiems nepilnamečiams atstovautų specialiai paskirtas suaugęs asmuo ar institucija. Nelydimo nepilnamečio apklausoje gali dalyvauti toks suaugęs asmuo ar tokios institucijos atstovas. Nagrinėjant nelydimo nepilnamečio prašymą, atsižvelgiama į jo protinį išsivystymą ir brandą.

* JTVPK-AD, II dalis, 6 skirsnis: Valstybės, 1951 m. pabėgėlių konvencijos dalyvės, ragina visas valstybes imtis priemonių prieglobsčio sistemai stiprinti, ypatingą dėmesį skirdamos pažeidžiamoms grupėms, ypač moterims ir vaikams.

* JTVPK gairės, 4.1 skirsnis

* VTK, 22 str.

* VŽTD, 14 str. 1 dalis: Persekiojamas kiekvienas žmogus turi teisę ieškoti prieglobsčio kitose šalyse ir juo naudotis.

12.(b) Visuose prieglobsčio suteikimo proceso etapuose, įskaitant apeliacinius skundus ir peržiūras, atskirtam vaikui turėtų būti paskirtas atstovas pagal įstatymą, kad jis padėtų tokiam vaikui paduoti prašymą suteikti prieglobstį. Vaiko atstovas pagal įstatymą turėtų būti skiriamas nemokamai; jis turėtų turėti ne tik patirties prieglobsčio suteikimo proceso klausimais, bet ir atstovavimo vaikams įgūdžių, taip pat nusimanyti apie vaikų persekiojimo formas.

* EPTT (Vaikai), 24 skirsnis

* JTVPK gairės, 4.2 ir 8.3 skirsniai

* VTK, 12 str.

* VTK, 22 str.

12.1 Minimalios procedūrinės garantijos

12.1.1 Sprendimą dėl vaiko prašymo suteikti prieglobstį turėtų priimti kompetentinga institucija, kurios darbuotojai turėtų turėti patirties prieglobsčio suteikimo bei pabėgėlių klausimais ir būtų gerai susipažinę su visais teisiniais dokumentais vaikų teisių srityje. Vaikams, kurie iš pradžių gauna neigiamą atsakymą, turėtų būti suteikta teisė apeliacine tvarka apskųsti sprendimą. Turėtų būti suteikiama pakankamai laiko apeliaciniam skundai pateikti. Vaikų prašymams turėtų būti suteikta pirmenybė, kad jiems nereikėtų ilgai laukti.

* 1995 m. ES rez. dėl minimalių garantijų, 26-27 skirsniai

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 4 straipsnio 2 dalis: Atsižvelgdamos į nepilnamečiams būdingus poreikius ir jų nesaugią padėtį, valstybės narės turėtų nelydimų piliečių prašymus dėl prieglobsčio suteikimo nagrinėti skubos tvarka.

* EPTT (Vaikai), 22, 24 ir 28 skirsniai

* JTVPK gairės, 8.1, 8.2 ir 8.5 skirsniai

12.1.2 Pageidautina, kad nepriklausomas ekspertas įvertintų vaikų, ypač mažesnių vaikų, neįgalių vaikų ar psichologinę traumą patyrusių vaikų, gebėjimą apibūdinti pagrįstą persekiojimo baime, taip pat nustatytų sunkumus, kurių gali kilti vaikui smulkiai nupasakojant skausmingus įvykius ar atskleidžiant svarbią informaciją.

* EPTT (Vaikai), 27 skirsnis

* ES rez. dėl minimalių garantijų, 27 skirsnis

* JTVPK vadovas, 214 skirsnis

12.1.3 Kai tai būtina, vaikus turėtų apklausti tinkamai pasirengę pareigūnai, apklausos rengtiną vaikams priimtiniu būdu (su pertraukomis, negrėsmingoje aplinkoje). Kiekvienoje tokioje apklausoje turėtų dalyvauti ir vaiko atstovas pagal įstatymą bei, jei vaikas pageidauja, kiti jam svarbūs suaugusieji (socialinis darbuotojas, giminaitis, globėjas ir t.t.). Atskirtiems vaikams turėtų būti sudaryta galimybė duoti parodymus keliais skirtingais būdais. Minėtini žodiniai parodymai, piešiniai ir rašiniai, į vaizdajuostę įrašytos apklausos, kurias rengia nepriklausomi ekspertai, ir parodymai, duodami naudojantis vaizdo ryšiu.

* EPTT (Vaikai), 26-27 skirsniai

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 4 straipsnio 5 dalis

* ET rek. dėl atvykimo oro uostuose, 10 skirsnio ii.b. punktas

* JTVPK gairės, 4.2 ir 8.4 skirsniai

* VTK, 3.3 str.

12.2 Kriterijai sprendimui dėl vaiko prašymo priimti

12.2.1 Pabėgėlio sąvoka taikoma nepaisant amžiaus. Siekiant priimti ilgalaikį sprendimą, turėtų būti mėginama suderinti šeimos vienybės principą ir principą, kad svarbiausia – vaiko interesai. Valdžios institucijos turėtų atsižvelgti į tokius JTVPK vadovo, JTVPK vaikų pabėgėlių apsaugos ir globos gairių ir 1997 m. gairių aspektus:

- vaiko amžius bei branda ir jo raidos etapas;
- galimybė, kad vaikai savo baimes išreiškia kitaip nei suaugusieji;
- tikimybė, kad vaikų žinios apie savo kilmės šalį yra ribotos;
- vaikams gresiantys žmogaus teisių pažeidimai (vaikų samdymas į kariuomenę, prekyba vaikais prostitutijos tikslams, seksualinis išnaudojimas, mergaičių genitalijų žalojimas, prievartinis darbas ir t.t.);
- kilmės šalyje esančios vaiko šeimos situacija ir, kai žinoma, tėvų, kurie išsiuntė vaiką iš šalies, kad jį apsaugotų, norai;
- tai, kad žalingi veiksmai, kurie suaugusiojo atžvilgiu galėtų būti vertinami kaip priekabiavimas ar diskriminacija, vaiko atžvilgiu gali reikšti persekiojimą;
- todėl nagrinėjant vaikų prašymus galbūt derėtų atidžiau atsižvelgti į tam tikrus objektyvius veiksnius ir, juos įvertinus, nustatyti, ar darytina prielaida, kad vaikas pagrįstai bijo persekiojimo.

* 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas):

77 straipsnio 2 dalis: Konfliktų šalys privalo imtis visų būtinų priemonių, siekdamas užtikrinti, kad jaunesni nei 14 metų vaikai tiesiogiai nedalyvautų karo veiksmuose.

* 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolas):

4 straipsnio 3 dalis: Jaunesni nei 15 metų vaikai neturi būti samdomi į ginkluotąsias pajėgas ir jiems neturi būti neleidžiama dalyvauti karo veiksmuose.

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 4 str. 6 dalis: Nagrinėjant nelydimo nepilnamečio paduotą prašymą suteikti prieglobstį, turėtų būti atsižvelgiama ne tik į objektyvius faktus ir aplinkybes, bet ir į nepilnamečio amžių, brandą bei protinį išsivystymą ir net į tai, kad jis gali turėti ribotą supratimą apie sąlygas kilmės šalyje.

* EŽTK, 4 straipsnio 1 dalis ir 4 straipsnio 2 dalis 2

* JTVPK-AD, III dalis, 1 tikslo 2 punktas: Valstybės ir JTVPK turėtų užtikrinti, kad atitinkamos valdžios institucijos atsižvelgtų į lytį bei amžių, įskaitant specifines persekiojimo formas, susijusias su lytimi ar amžiumi.

* JTVPK gairės, 8.6-8.10, 9.7 ir 10.4 skirsniai

* JTVPK vadovas, 203 ir 213-219 skirsniai

* KPK, 1 str.: Sąvoka „kankinimas“ reiškia bet kurį veiksma, kuriuo asmeniui tyčia sukeliama aštrus fizinis ar psichologinis skausmas ar kančia, siekiant iš jo ar trečiojo asmens išgauti informaciją ar prisipažinimą, bausti jį už jo ar trečiojo asmens atliktus ar įtariamus veiksmus, bauginti jį ar jam daryti spaudimą arba siekiant kaip nors diskriminuoti, kai tokį skausmą ar kančią sukelia pareigūnas ar kitas oficialus asmuo arba kai toks skausmas ar kančia sukelia pareigūnui ar kitam oficialiam asmeniui raginant, su jo sutikimu ar jam paklūstant.

* Protokolas dėl prekybos žmonėmis

- * TBTRS, 8 straipsnio 2 dalies b punkto xxv papunktis ir e punkto vii papunktis: Jaunesnių nei 15 metų vaikų ėmimas arba verbavimas į nacionalines ginkluotąsias pajėgas, ginkluotąsias pajėgas ar grupuotes arba jų panaudojimas, kad jie aktyviai dalyvautų karo veiksmuose, yra karo nusikaltimas.
- * TESKP, 10 straipsnio 3 dalis
- * TDO C182, 3 str.
- * TPPTP, 8 str.
- * Vaikai pabėgėliai: apsaugos ir globos gairės, 8 ir 9 skyriai.
- * VTK, 3, 12, 22, 32, 34, 35, 36 ir 37 str.
- * VTK, 38 str.: Valstybės užtikrina, kad asmenys, neturintys 15 metų, tiesiogiai nedalyvautų karo veiksmuose.
- * VTK 1 protokolai
- * VTK 2 protokolai

12.2.2 Atskirtiems vaikams, kurie pilnametystės sulaukia vykstant prieglobsčio suteikimo procesui, ir toliau yra taikomos tokios pat specialios procedūros, kaip ir jaunesniems nei 18 metų asmenims. Todėl valstybės turėtų pašalinti nereikalingas kliūtis, dėl kurių vaikas jau vykstant prieglobsčio suteikimo procesui gali tapti pilnametis.

- * EPTT (Vaikai), 30 skirsnis
- * JTVPK gairės, 5.4 ir 10.1 skirsniai

13. Ilgalaikiai sprendimai

13.1 Pasilikimas priimančiojoje šalyje (prieglobsčio šalyje)

Atskirtam vaikui gali būti leista likti priimančiojoje šalyje, jei jam taikytina viena ar daugiau iš toliau išvardytų sąlygų:

- pripažįstama, kad jis yra pabėgėlis ar asmuo, kuriam būtina apsauga, arba jam yra suteikiamas prieglobstis;
- jam suteikiamas *de facto* statusas arba leidžiama likti šalyje dėl humanitarinių priežasčių, kadangi jam nesaugu grįžti į kilmės šalį, pavyzdžiui, dėl joje vykstančio ginkluoto konflikto ir (arba) dėl to, kad negalima surasti vaiko tėvų, o kilmės šalyje nėra tinkamo rūpintojo, arba dėl medicininių priežasčių;
- jis nukentėjo nuo prekybos žmonėmis, todėl jam nesaugu grįžti į kilmės šalį;
- akivaizdu, kad vaikui geriausia likti toje šalyje.

* EPTT (Vaikai), 42 skirsnis

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 5 straipsnio 2 dalis: Kol neįmanoma grąžinti šiomis sąlygomis, valstybės narės iš principo sudaro nepilnamečiui sąlygas pasilikti savo teritorijoje.

* JTVPK *gairės*, 9.1 ir 9.4 skirsniai

* Protokolas dėl prekybos žmonėmis, 7 str.

* Vaikai pabėgėliai: apsaugos ir globos gairės

* VTK, 3 str.

13.2 Šeimos susijungimas

Gali būti taip, kad prieglobsčio prašančių ar kitu pagrindu vienoje iš Europos šalių esančių atskirtų vaikų šeimos narys (-iai) gyvena kitoje Europos valstybėje. Europos valstybės turėtų konstruktyviai ir aktyviai padėti vaikui susijungti su šeima toje valstybėje, kurioje, atsižvelgiant į 13.6 skirsnyje minimas apsaugos priemones, bus geriausiai patenkinti vaiko interesai.

Bet kurioje su atskirtu vaiku susijusioje situacijoje Europos valstybės turėtų padėti šeimai susijungti toje šalyje, kurioje tuo metu gyvena vaikas, jei tai geriausiai atitinka jo interesus.

Kai atskirto vaiko šeimos narys gyvena trečiojoje šalyje ir kai toks vaikas ir šeimos narys nori susijungti tokioje trečiojoje šalyje, atitinkama vaiko globos tarnyba turėtų atidžiai įvertinti, ar toks šeimos narys gali tinkamai globoti tokį vaiką.

* 1993 m. birželio 3 d. ES Tarybos rezoliucija dėl nacionalinių šeimos susijungimo politikos nuostatų suderinimo

* Dublino II, 15 straipsnio 3 dalis: Jei prieglobsčio ieškantis asmuo yra nelydimas nepilnametis, kitoje valstybėje narėje turintis giminaitį ar giminaičių, kurie gali juo ar ja pasirūpinti, tai valstybės narės, jei įmanoma, sudaro sąlygas tokiam nepilnamečiui susijungti su tokiu savo giminaičiu ar giminaičiais, nebent tai neatitinka nepilnamečio interesų.

* EPTT (Vaikai), 32, 34 ir 35 skirsniai

* EPTT (Integracija), 139 skirsnis

* ES Šeimos direktyva, 10.3 str. (a) punktas: Jei pabėgėlis yra nelydimas nepilnametis, valstybės narės, siekdamos sudaryti sąlygas šeimos susijungimui, suteikia leidimą į savo

teritoriją atvykti ir joje apsigyventi artimiausiems giminaičiams pagal tiesiąją aukštutinę giminystės liniją.

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 5 str. (3a) punktas: Kompetentingos institucijos turėtų bendradarbiauti, kad nelydimi nepilnamečiai vėl patektų pas savo šeimos narius savo kilmės šalyje arba šalyje, kurioje tie šeimos nariai yra apsigyvenę.

* ET rek. dėl jaunų migrantų, 7 skirsnio vii-ix punktai.

* EŽTK, 8.1. str.

* JTVPK-AD, III dalis, 1 tikslas 2 punktas: Valstybės, tinkamai atsižvelgdamos į šeimos vienybės principą, savo prieglobsčio procedūrose turėtų įdiegti ar stiprinti su lytimi ir amžiumi susijusias apsaugos priemones.

* JTVPK gairės, 5.5, 10.5 ir 10.11 skirsniai

* TKDMT, 44 straipsnio 1 dalis

* TPPTP, 23 straipsnio 1 dalis

* VTK, 10 straipsnio 1 dalis

13.3 Integracija

13.3.1 Kai atskirtam vaikui suteikiama teisė pasilikti, globos (rūpybos) institucijos turėtų atidžiai įvertinti vaiko situaciją, atsižvelgdamos į jo amžių, lytį, globos istoriją, psichinę ir fizinę sveikatą, išsilavinimą ir šeimos situaciją kilmės šalyje. Po to, konsultuojantis su pačiu vaiku, būtina pasirūpinti jo ilgalaikiu apgyvendinimu bendruomenėje. Tai gali būti ir laikinos globos tęsinys. Apskritai pageidautina, kad jaunesniais nei 15-16 metų vaikais rūpintųsi jų kultūrai priklausančių globėjų šeima. Vyresni vaikai gali nuspręsti (jiems gali būti priimtina) gyventi mažose šeimyninėse bendruomenėse. Jose turėtų dirbti tinkamai parengti globos darbuotojai, suvokiantys atskirtų vaikų kultūrinius poreikius.

Apskritai vienu tėvų vaikai turėtų būti apgyvendinami kartu, nebent jie to nenorėtų arba tai neatitiktų jų interesų. Jei vienu tėvų vaikai gyvena nepriklausomai, o atsakomybė tenka vyriausiam iš jų, tai jam turi būti suteikta ypatinga parama ir konsultacijos.

Pilnametystės sulaukusiems atskirtiems vaikams turėtų būti pasiūlyta parama pagal atitinkamą programą, įgyvendinamą pasibaigus globai, jų perėjimui į savarankišką gyvenimą palengvinti.

* 1951 m. Pabėgėlių konvencija, 21 str.: Gyvenamasis plotas teisėtai valstybės teritorijoje esantiems pabėgėliams.

* 1951 m. Pabėgėlių konvencija, 23 str.: Vyriausybės pagalba teisėtai valstybės teritorijoje esantiems pabėgėliams.

* 1951 m. Pabėgėlių konvencija, 24 str.: Teisėtai valstybės teritorijoje esančių pabėgėlių darbo sąlygos ir socialinis aprūpinimas.

* EPTT (Vaikai), 19 skirsnis

* ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 4 str. 7 dalis: Nelydimam nepilnamečiui suteikus pabėgėlio statusą arba kokią kitą nuolatinio apsigyvenimo teisę, nedelsiant turėtų būti išsprendžiamas būsto klausimas.

* JTVPK gairės, 10.2-10.3 ir 10.6-10.9 skirsniai

* VTK, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 25, 26 ir 27 str.

13.3.2 Atskirtų vaikų teisės į mokslą ir mokymą, sveikatos priežiūrą, kalbinę pagalbą (kaip nurodyta 11.3 skirsnyje) bei įdarbinimą turėtų likti tokios pat, kaip ir pilietybę turintiems vaikams, atsižvelgiant į nacionalinius įstatymus.

Su pilnametystės sulaukusiais atkirtais vaikais, – kurie atvyko būdami nepilnamečiai ir buvo priimti dėl humanitarinių priežasčių arba gavo kurią kitą laikiną statusą, nustojantį galioti suejus 18 metų, – turėtų būti elgiamasi geranoriškai, reikiamai atsižvelgiant į jų pažeidžiamumą. Jiems turėtų būti leista likti priimančiojoje šalyje.

* 1951 m. Pabėgėlių konvencija, 22 str.: Teisėtai atitinkamos valstybės teritorijoje esančių pabėgėlių teisės į mokslą.

* EPTT (Vaikai), 36-41 skirsniai

* EPTT (Integracija), 103-107 skirsniai

* JTVPK gairės, 10.10 skirsnis

* VTK, 2, 3, 23, 24, 28, 29(1c) ir 30 str.

* VTK, 31 str.: Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę į poilsį ir laisvalaikį, teisę dalyvauti žaidynėse ir jo amžių atitinkančiuose pramoginiuose renginiuose, laisvai dalyvauti kultūriniame gyvenime ir kurti meno kūrinius; valstybės dalyvės gerbia ir skatina šias teises ir prisideda prie to, kad vaikui būtų suteiktos atitinkamos ir vienodos galimybės dalyvauti kultūrinėje ir kūrybinėje veikloje, leisti laisvalaikį ar poilsiauti.

* VTK, 39 str.

13.4 Įvaikinimas

Įvaikinimas atskirtam vaikui retai yra – jei iš viso gali būti – tinkama išeitis. Prieš priimant sprendimą, kad įvaikinti perspektyvu ar pageidautina, atitinkama įgaliota organizacija turėtų atidžiai įvertinti vaiko šeimos aplinkybes kilmės šalyje. Atitinkama tvarka yra aiškiai išdėstyta Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos rekomendacijoje.

* 1993 m. Hagos konvencija

* 1994 m. spalio mėn. Rekomendacija dėl Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje taikymo vaikams pabėgėliams ir kitiems perkeltiesiems vaikams

* JTVPK gairės, 10.4 ir 10.8 skirsniai

* VTK, 21 str.: Valstybių įsipareigojimai įvaikinant kitoje šalyje.

13.5 Tapatybė ir pilietybė

Paaiškėjus, kad atskirtas vaikas neturi pilietybės, jam turėtų būti padedama įgyti pilietybę.

* 1951 m. Pabėgėlių konvencija, 27 ir 28 str.: Valstybės išduoda asmens dokumentus ir kelionės dokumentus teisėtai jų teritorijoje esantiems pabėgėliams.

* 1951 m. Pabėgėlių konvencija, 34 str.: Valstybės padeda pabėgėliams natūralizuotis.

* 1954 m. Konvencija dėl pilietybės neturinčių asmenų statuso, 32 str.: Valstybės padeda pilietybės neturintiems asmenims natūralizuotis.

* KPNM

* TPPTP, 24 straipsnio 3 dalis: Kiekvienas vaikas turi teisę įgyti pilietybę.

* VTK, 7 straipsnio 1 dalis: Vaikas turi teisę į pilietybę.

13.6 Grįžimas į kilmės šalį

13.6.1 Tai sudėtinga sritis, todėl gerai praktikai užtikrinti būtini išsamus nurodymai. Atskirtas vaikas gali būti gražintas tik jei manoma, kad toks gražinimas geriausiai atitinka jo interesus. Visi kiti aspektai, tokie kaip kova su nelegalia imigracija, turėtų būti antriniai. Geriausia, kai šeimos susijungia ir kai vaikai gražinami savanoriškai. Visuose šio proceso etapuose vaikai turėtų būti tinkamai informuojami ir konsultuojami, o į jų nuomonę – atsižvelgiama. Svarbūs šio proceso veiksniai – vaiko amžius ir tai, kiek laiko vaikas nebuvo kilmės šalyje.

* VTK, 3 str.

* Protokolas dėl prekybos žmonėmis, 8 str.: Valstybės palengvina prekybos žmonėmis aukos gražinimą.

* Vaikai pabėgėliai: apsaugos ir globos gairės, JTVPK, 1994 m., p. 138-144

* JTVPK gairės, 9.4 ir 10-12 skirsniai

13.6.2 Prieš gražinant atskirtą vaiką į kilmės šalį, turėtų būti atlikti tokie veiksmai:

- atidžiai įvertinama, ar, atsižvelgiant į persekiojimo, įtraukimo į ginkluotus konfliktus, smurto bei skriaudimo ir išnaudojimo pavojų, saugu gražinti vaiką į jo gimtąją šalį;
- vaiko rūpintojas ir globėjas (konsultantas) priimančiojoje šalyje sutinka, kad grįžimas geriausiai atitinka vaiko interesus;
- atidžiai įvertinama šeimos situacija kilmės šalyje. Būtina įvertinti vaiko šeimos (tėvų ar kitų šeimos narių) sugebėjimus užtikrinti reikiamą vaiko globą;
- atidžiai įvertinamos galimybės gauti tinkamą maistą, būstą, sveikatos priežiūrą, išsilavinimą, profesinį mokymą ir įsidarbinimo galimybes gimtojoje šalyje;
- šiuos tyrimus turėtų atlikti nepriklausoma profesionali organizacija (ne institucija ar asmuo (asmenys), priimančias (-ys) pradinį sprendimą dėl vaiko prašymo suteikti pabėgėlio statusą ar dėl kurio nors kito prašymo); jie turėtų būti objektyvūs, nepolitizuoti, ir juose kiekvienu atveju turėtų būti atsižvelgta į vaiko interesus;
- vaiko tėvai, giminaičiai ar kiti suaugę rūpintojai sutinka užtikrinti ilgalaikę vaiko globą, vos tik jis atvyks į kilmės šalį. Turėtų būti išnagrinėta šeimos nuomonė dėl vaiko grįžimo ir į ją atsižvelgta;
- vaikas išsamiai informuojamas ir su juo konsultuojamasi visuose etapuose, jam suteikiamos reikiamos konsultacijos ir parama; įvertinus vaiko amžių ir brandą, į jo nuomonę dėl grįžimo taip pat turėtų būti atsižvelgiama;
- prieš vaiko grįžimą jam sudaromos sąlygos bendrauti su jo šeima;
- grįžtančiam vaikui suteikiama reikiama palyda;
- vaikui grįžus, atitinkamos institucijos ar tarnybos privalo rūpestingai stebėti, kaip užtikrinama jo gerovė.

Nuo prekybos žmonėmis nukentėję vaikai gali būti gražinami į savo kilmės šalį tik atidžiai įvertinus šeimos situaciją ir galimą represijų ar pakartotinio pardavimo pavojų, šitaip siekiant užtikrinti, kad tokie vaikai grįš į saugią aplinką.

Su atskirtais vaikais, kurie į priimančiąją šalį atvyko būdami nepilnamečiai, joje sulaukė 18 metų ir negavo leidimo likti, turėtų būti elgiamasi kaip su pažeidžiamais asmenimis ir turėtų būti konsultuojamasi dėl sąlygų, būtinų, kad jie sėkmingai integruotųsi kilmės šalyje.

- * 1951 m. Pabėgėlių konvencija, 32 straipsnio 1 dalis: Valstybės neišsiunčia teisėtai jų teritorijoje esančių pabėgėlių.
- * 1951 m. Pabėgėlių konvencija, 33 str.
- * ET rek. dėl išsiuntimo, 13 skirsnio v.h punktas: Su nelydimais nepilnamečiais turėtų būti elgiamasi atsižvelgiant į jų amžių, jie nedelsiant turi būti perduoti teisėjo, sprendžiančio su nepilnamečiais susijusius klausimus, žinion ir jiems turi būti suteikta galimybė gauti nepriklausomas teises konsultacijas ir būti atstovaujamiems.
- * ET rek. dėl jaunų migrantų, 7 skirsnio x punktas
- * EPTT (Vaikai), 33 ir 42 skirsniai
- * ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 5 str.
- * JTVPK-AD, III dalis, 2 tikslo 7 punktas: Valstybės, konsultuodamosi su tarpvyriausybinėmis organizacijomis, turėtų parengti strategijas, skatinančias asmenų, kuriems nebūtina tarptautinė apsauga, grįžimą ir readmisiją, kuri būtų įgyvendinama humaniškai, gerbiant jų žmogaus teises bei orumą ir nepiktnaudžiaujant jėga, o vaikų atveju – dar ir tinkamai atsižvelgiant į jų interesus.
- * JTVPK gairės, 9.4, 9.5, 10.5, 10.12-10.14 skirsniai
- * KPK, 3 str.
- * VTK, 3 str.
- * VTK, 5 str.: Valstybės gerbia tėvų arba išplėstinės šeimos teises ir pareigas deramai elgtis su vaiku ir jam vadovauti.
- * VTK, 6, 12, 19, 20, 24, 27, 28, 34, 35, 36, 37(a), 38 ir 39 str.

I PRIEDAS

INFORMACIJA APIE SOCIALINĘ VAIKO RAIDĄ

Atsižvelgiant į pirmiau pateiktą C7 skirsnį, už vaiko priežiūrą atsakinga organizacija turėtų surinkti toliau išvardytą informaciją apie tokį vaiką:

1. Informacija apie šeimą (kilmės šalyje ir kitur)
2. Informacija dėl vaikui svarbių asmenų, kurie nėra šeimos nariai
3. Vaiko radimo (tapatybės nustatymo) aplinkybės
4. Informacija apie vaiko atskyrimą nuo šeimos
5. Informacija apie vaiko gyvenimą iki atskyrimo ir po atskyrimo
6. Vaiko fizinė būklė, sveikata ir anamnezė
7. Išsilavinimas (oficialus ir neoficialus)
8. Šiuo metu sudarytos globos sąlygos
9. Vaiko norai ir ateities planai
10. Pirminis vaiko protinio bei emocinio išsivystymo ir brandos įvertinimas
11. Amžiaus nustatymas
(JTVPK gairės, 5.9 skirsnis)

II PRIEDAS

TARPTAUTINĖ IR REGIONINĖ TEISĖ, POLITIKA IR GAIRĖS

1. Tarptautiniai dokumentai vaiko teisių ir apsaugos klausimais

- 1961 m. Konvencija dėl nepilnamečių apsaugos
- 1980 m. Konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų
- Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija
- 1996 m. Hagos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje
- 1993 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje
- 1999 m. TDO konvencija dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotųjų veiksmyų tokiam darbui panaikinti
- 2000 m. Vaikų teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose
- 2000 m. Vaikų teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos
- 1994 m. spalio mėn. Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos rekomendacija dėl Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje taikymo vaikams pabėgėliams ir kitiems perkeltiesiems vaikams
- 1989 m. JT Vaiko teisių konvencija
- 1990 m. JT taisyklės dėl laisvės netekusių nepilnamečių apsaugos
- 1985 m. JT minimalios standartinės nepilnamečių teisenos įgyvendinimo taisyklės (Pekino taisyklės)

2. Tarptautinė teisė

- 1960 m. Konvencija prieš diskriminaciją švietimo srityje
- 1984 m. Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą
- 1979 m. Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims
- 1965 m. Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo
- 1961 m. Konvencija dėl pilietybės neturinčiųjų skaičiaus mažinimo
- 1954 m. Konvencija dėl pilietybės neturinčių asmenų statuso
- 1990 m. Tarptautinė konvencija dėl visų darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos
- 1966 m. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (ir fakultatyvinis protokolas)
- 1966 m. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas
- 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų 1977 m. birželio 8 d. Papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas), 77 ir 78 str.
- 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų 1977 m. birželio 8 d. Papildomas protokolas dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolas), 4 str.
- 2000 m. Protokolas dėl neteisėto migrantų įvežimo sausuma, jūra ir oru, papildantis Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą
- 1967 m. Protokolas dėl pabėgėlių statuso
- 2000 m. Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, prekybos sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą
- 1998 m. Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas
- 2000 m. JT konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (Palermas)
- 1951 m. JT konvencija dėl pabėgėlių statuso
- 1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

3. Europos dokumentai

- 1987 m. Europos konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą
- 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (ir protokolai)
- 1967 m. balandžio 24 d. Europos konvencija dėl įvaikinimo
- 1996 m. sausio 25 d. Europos konvencija dėl vaiko teisių įgyvendinimo

- 1975 m. spalio 15 d. Europos konvencija dėl nesantuokinių vaikų teisinio statuso
- 1980 m. gegužės 20 d. Europos konvencija dėl sprendimų, susijusių su vaikų globa, pripažinimo ir vykdymo bei vaikų globos atnaujinimo
- 1961 m. Europos socialinė chartija

4. Europos Sąjungos teisės aktai prieglobsčio ir imigracijos klausimais

- 2000 m. gruodžio mėn. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija
- Tarybos direktyva 2001/40/EB dėl sprendimų dėl trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo abipusio pripažinimo
- 2000 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą
- Tarybos direktyva 2003/9/EB nustatanti minimalias normas dėl prieglobsčio ieškančių asmenų priėmimo
- 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą
- 2003 m. ES Tarybos reglamentas (EB) Nr. 343/2003, nustatantis valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio vienoje iš valstybių narių pateikto prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimą, nustatymo kriterijus ir mechanizmus (Dublinas II)
- Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2725/2000 dėl EURODAC sistemos sukūrimo pirštų atspaudams lyginti, siekiant veiksmingiau taikyti Dublino konvenciją
- 2002 m. gegužės mėn. Europos Komisijos komunikatas dėl išorinių ES valstybių narių sienų administravimo
- 1985 m. Europos konvencija dėl laipsniško bendrų sienų kontrolės panaikinimo (Šengeno susitarimas)
- 2002 m. rugsėjo mėn. Pamatinis sprendimas dėl kovos su prekyba žmonėmis
- 2002 m. birželio mėn. ES Tarybos kovos su nelegalia imigracija ir prekyba žmonėmis planas
- 1990 m. Konvencija dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo

5. JTVPK gairės ir JTVPK vykdomasis komitetas

- 1997 m. Gairės dėl prieglobsčio ieškantiems nelydimiems vaikams taikomos politikos ir procedūrų
- 1992 m. Vadovas dėl procedūrų ir kriterijų pabėgėlio statusui nustatyti
- Vaikai pabėgėliai: apsaugos ir globos gairės, 1994 m.
- Pabėgėlių apgyvendinimas: tarptautinis priėmimo ir integracijos vadovas, 2002 m., 3.3 dalis „Investavimas į ateitį: vaikai pabėgėliai ir jauni pabėgėliai“
- 2002 m. JTVPK darbotvarkė apsaugos srityje
- JTVPK vykdomojo komiteto išvada Nr. 47 (1987) dėl vaikų pabėgėlių
- JTVPK vykdomojo komiteto išvada Nr. 59 (1989) dėl vaikų pabėgėlių
- JTVPK vykdomojo komiteto išvada Nr. 84 (1997) dėl vaikų ir paauglių pabėgėlių
- JTVPK vykdomojo komiteto išvada Nr. 88 (1999) dėl pabėgėlio šeimos apsaugos
- 1996 m. JTVPK gairės dėl atskirties
- Darbas su nelydimais vaikais: bendruomeninis požiūris, 1996 m.

6. JT deklaracijos, rezoliucijos ir gairės

- 1986 m. Deklaracija dėl socialinių ir teisinių principų, susijusių su vaiko apsauga ir rūpyba, ypač su vaiko atidavimu globai ir su įvaikinimu šalyje bei užsienyje
- 1985 m. Deklaracija dėl asmenų, kurie nėra jų gyvenamosios šalies piliečiai, žmogaus teisių
- 1992 m. Deklaracija dėl asmenų, priklausančių nacionalinėms ar etninėms, religinėms ir kalbinėms mažumoms, teisių
- 2002 m. gegužės 20 d. JTŽTVK rekomenduojami principai ir gairės dėl žmogaus teisių ir prekybos žmonėmis (E/2002/68/Add.1)
- JTŽTVK Žmogaus teisių pakomisės rezoliucija 2002/51 dėl prekybos moterimis ir mergaitėmis

7. Europos Sąjungos rezoliucijos ir rekomendacijos

- 2002 m. lapkričio 29 d. ES Tarybos Briuselio deklaracija dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja (JAI 280, SOC 572)
- 1992 m. ES Tarybos išvados dėl šalių, kuriose nėra realaus persekiojimo pavojaus

- 2000 m. rugsėjo mėn. ES Tarybos išvados dėl prieglobsčio ieškančių asmenų priėmimo sąlygų
- 1997 m. birželio mėn. ES Tarybos sprendimas dėl prieglobsčio klausimais patvirtintų priemonių įgyvendinimo stebėjimo
- ES Tarybos bendrieji veiksmai dėl kovos su prekyba žmonėmis ir seksualiniu vaikų išnaudojimu (97/154/TVR)
- 1996 m. kovo 4 d. bendroji pozicija, Tarybos nustatyta remiantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu dėl sąvokos „pabėgėlis“ apibrėžimo pagal 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvencijos dėl pabėgėlio statuso 1 straipsnį suderinto taikymo (96/196/TVR)
- 1995 m. rugsėjo mėn. ES Tarybos rezoliucija dėl dalijimosi našta išleidžiant į šalį perkeltuosius asmenis ir suteikiant jiems teisę laikinai apsigyventi
- 1992 m. ES Tarybos rezoliucija dėl suderinto požiūrio į klausimus, susijusius su trečiosiomis priimančiosiomis šalimis
- 1992 m. ES Tarybos rezoliucija dėl akivaizdžiai nepagrįstų prašymų suteikti prieglobstį
- 1995 m. birželio mėn. ES Tarybos rezoliucija dėl minimalių prieglobsčio procedūros garantijų
- 1993 m. birželio mėn. ES Tarybos rezoliucija dėl nacionalinių šeimos susijungimo politikos nuostatų suderinimo
- 1997 m. birželio mėn. ES Tarybos rezoliucija dėl nelydimų nepilnamečių, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai (97/C 221/03)

8. Europos Tarybos rezoliucijos ir rekomendacijos

- Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (91) 11 dėl vaikų ir jaunų suaugusiųjų seksualinio išnaudojimo, pornografijos ir prostitucijos
- Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (2000) 11 dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslams
- 7-osios ministrų, atsakingų už migraciją, konferencijos baigiamoji deklaracija, 2002 m. rugsėjo mėn.
- Parlamentinės Asamblėjos rekomendacija 1237 (1994) dėl prieglobsčio ieškančių asmenų, kurių prašymai suteikti prieglobstį atmetami, situacijos
- Parlamentinės Asamblėjos rekomendacija 1309 (1996) dėl pasienio postuose prieglobsčio ieškančius asmenis pasitinkančių pareigūnų mokymo
- Parlamentinės Asamblėjos rekomendacija 1327 (1997) dėl pabėgėlių ir prieglobsčio ieškančių asmenų žmogaus teisių apsaugos ir stiprinimo Europoje
- Parlamentinės Asamblėjos rekomendacija 1475 (2000) dėl prieglobsčio ieškančių asmenų atvykimo Europos oro uostuose
- Parlamentinės Asamblėjos rekomendacija 1547 (2002) dėl išsiuntimo procedūrų, suderinamų su žmogaus teisėmis ir įgyvendinamų laikantis saugumo reikalavimų bei gerbiant žmogaus orumą
- Parlamentinės Asamblėjos rekomendacija 1577 (2002) dėl chartijos nelegalios migracijos klausimais parengimo
- Parlamentinės Asamblėjos rekomendacija 1596 (2003) dėl jaunų migrantų situacijos Europoje

9. ESBO dokumentai

- ESBO kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas, Maastrichto ministrų susitikimas, 2003 m.

10. Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybos pozicijos

- 1996 m. Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybos pozicija dėl vaikų pabėgėlių
- 2002 m. gruodžio mėn. Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybos pozicija dėl pabėgėlių integracijos Europoje

III PRIEDAS

NUORODOS

Nuorodos išdėstytos pagal vartojamas santrumpas, kartu pateikiant atitinkamo straipsnio (skirsnio) ištraukas ar teksto saitą.

1951 m. Pabėgėlių konvencija

31 str.: Valstybės neskiria nuobaudų už neteisėtą įvažiavimą ar neteisėtą buvimą jų teritorijoje pabėgėliams, kurie atvyko iš teritorijos, kur jų gyvybei ar laisvei grėsė 1 straipsnyje numatytas pavojus. *ir* Nuobaudos nėra skiriamos nelegaliai į šalį atvykusiems prieglobsčio ieškantiems asmenims, jeigu jie išsamiai paaiškina savo neteisėtą įvažiavimą.

33 str.: Valstybės negražina pabėgėlio į šalį, kur jo gyvybei ar laisvei grėstų 1 straipsnyje numatytas pavojus.

1967 m. Protokolas dėl pabėgėlių statuso

Saitas: <http://www.unhcr.ch>

1990 m. JT taisyklės dėl laisvės netekusių nepilnamečių apsaugos

Saitas: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r113.htm>

1991 m. ET ministrų rekomendacija, Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (91) 11 dėl vaikų ir jaunų suaugusiųjų seksualinio išnaudojimo, pornografijos ir prostitucijos

Saitas: <http://cm.coe.int/ta/rec/1991/91r11.htm>

1992 m. ES Tarybos išvados dėl šalių, kuriose apskritai nėra didelio persekiojimų pavojaus

Nėra saito

1992 m. ES Tarybos rezoliucija dėl akivaizdžiai nepagrįstų prašymų suteikti prieglobstį

Nėra saito

1992 m. ES Tarybos rezoliucija dėl suderinto požiūrio į klausimus, susijusius su trečiosiomis priimančiosiomis šalimis

Nėra saito

1993 m. birželio 3 d. ES Tarybos rezoliucija dėl nacionalinių šeimų susijungimo politikos nuostatų suderinimo

Nėra saito

1993 m. Hagos konvencija, 1993 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo

srityje ir susijusi Rekomendacija dėl Konvencijos taikymo vaikams pabėgėliams

Saitas: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu33e.html>

1994 m. spalio mėn. Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos rekomendacija dėl Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje taikymo vaikams pabėgėliams ir kitiems perkeltiesiems vaikams

Saitas: <http://www.hcch.net/e/conventions/annexa33e.html>

1996 m. Hagos konvencija, 1996 m. Hagos konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje

Saitas: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu34e.html>

1996 m. kovo mėn. ES Tarybos bendroji pozicija dėl sąvokos „pabėgėlis“ apibrėžimo suderinto taikymo

Saitas:

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31996F0196&model=guichett

1997 m. vasario 24 d. ES Tarybos bendrieji veiksmai dėl kovos su prekyba žmonėmis ir seksualiniu vaikų išnaudojimu

Saitas: http://ue.eu.int/ejn/data/vol_b/5_actions_communes/coopera_judiciaire/1-063-04031997-2-6-en.html

2000 m. ET ministrų rekomendacija, Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (2000) 11 dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslams

Saitas: <http://cm.coe.int/ta/rec/2000/2000r11.htm>

2002 m. JTVPK-AD, JTVPK apsaugos darbotvarkė

III dalis, 1 tikslo 9 punktas: Valstybės, JTVPK, NVO ir kiti partneriai turėtų atsižvelgti į atskirtų vaikų poreikius, įskaitant jų laikiną atidavimą globėjų šeimos globai, valstybinių ar nevalstybinių globėjų skyrimą ir tokių priemonių stebėseną ir Valstybės turėtų apsvarstyti atitinkamas alternatyvas prieglobsčio ieškančių asmenų bei pabėgėlių sulaikymui ir iš principo vengti sulaikyti vaikus.

III dalis, 6 tikslo 2 punktas: Valstybės, JTVPK ir partneriai turėtų nustatyti priemones, kad vaikai pabėgėliai galėtų lygiomis teisėmis dalyvauti priimančioms sprendimus visose pabėgėlių gyvenimo srityse ir įgyvendinant tokius sprendimus ir Valstybės tinkamai rūpinasi pradiniu ir viduriniu pabėgėlių lavinimu.

2003 m. gegužės mėn. ES Tarybos Briuselio deklaracija dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja

Saitas: http://europa.eu.int/eur-lex/en/dat/2003/c_137/c_13720030612en00010009.pdf

EPTT (Integracija), 2002 m. gruodžio mėn. Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybos pozicija dėl pabėgėlių integracijos Europoje

Saitas: <http://www.ecre.org/positions/integ02.pdf>

EPTT (Vaikai), 1996 m. Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybos pozicija dėl vaikų pabėgėlių

Saitas: <http://www.ecre.org/positions/children.pdf>

ES rez. dėl minimalių garantijų, 1995 m. birželio mėn. ES Tarybos rezoliucija dėl minimalių prieglobsčio procedūros garantijų

1 skirsnis: Taikomos prieglobsčio procedūros visiškai atitinka 1951 m. Ženevos konvenciją ir 1967 m. Niujorko protokolą dėl pabėgėlių statuso ir kitų išpareigojimų pagal tarptautinę teisę pabėgėlių ir žmogaus teisių srityje. Procedūros visiškai atitinka

1951 m. Konvencijos 1 str. pateiktą pabėgėlio apibrėžimą, 33 straipsnyje numatytą negražinimo principą ir 35 straipsnį dėl bendradarbiavimo su JTVPK biuru, įskaitant pagalbą įgyvendinant šio biuro pareigą – prižiūrėti minėtosios Konvencijos taikymą.

26 skirsnis: Būtina pasirūpinti, kad prieglobsčio ieškantiems nelydimiems nepilnamečiams atstovautų specialiai paskirtas suaugęs asmuo ar institucija, jei tokie nepilnamečiai nėra veiksnūs pagal nacionalinius įstatymus. Nelydimo nepilnamečio apklausoje gali dalyvauti toks suaugęs asmuo ar tokios institucijos atstovas. Šie asmenys turėtų saugoti vaiko interesus.

27 skirsnis: Nagrinėjant nelydimo nepilnamečio prašymą suteikti prieglobstį, atsižvelgiama į jo protinį išsivystymą ir brandą.

ES rez. dėl nelydimų nepilnamečių, 1997 m. birželio mėn. ES Tarybos rezoliucija dėl nelydimų nepilnamečių, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai, (97/C 221/03)

2 str. 3 dalis: Nelydimi nepilnamečiai, kurie pagal nacionalinės teisės nuostatas privalo likti prie sienos, kol bus priimtas sprendimas dėl jų įleidimo į teritoriją arba dėl jų gražinimo, turėtų gauti visą reikalingą materialią

paramą ir priežiūrą jų svarbiausioms reikmėms tenkinti, t. y. maistą, jų amžiui tinkamą būstą, sanitarinius patogumus ir medicinos priežiūrą.

3 str. 1 dalis: Valstybės narės turėtų kuo greičiau nustatyti atvykusio nepilnamečio tapatybę ir tai, kad jis niekieno nelydimas. Informacija apie nepilnamečio tapatybę ir būklę gali būti gaunama įvairiais būdais, visų pirma atitinkamos apklausos būdu, atliekant ją kiek įmanoma greičiau ir atsižvelgiant į jo amžių. Gauta informacija turėtų būti tinkamai dokumentuota. Kreipiantis informacijos, ją gaunant, siunčiant ir gautą informaciją kaupiant, turėtų būti laikomasi ypatingo apdairumo ir konfidencialumo, ypač prieglobsčio ieškančių asmenų atžvilgiu, kad būtų galima apsaugoti ir nepilnamečius, ir jo šeimos narius. Ši ankstyvoji informacija gali ypač padidinti nepilnamečio galimybes susijungti su savo šeima kilmės šalyje arba kurioje nors trečiojoje šalyje.

3 str. 2 dalis: Nepaisant jų teisinio statuso, nelydimi nepilnamečiai pagal nacionalinės teisės nuostatas turėtų turėti teisę į reikalingą apsaugą ir elementarią priežiūrą.

3 str. 3 dalis: Valstybės narės, siekdamos šeimos susijungimo, turėtų stengtis kuo greičiau nustatyti nelydimo nepilnamečio šeimos narius arba nustatyti šeimos narių nuolatinę gyvenamąją vietą, nepaisydamos teisinio statuso ir iš anksto nesprendamos dėl prašymo nuolat apsigyventi aplinkybių.

Nelydimi nepilnamečiai taip pat gali būti skatinami ir jiems gali būti padedama susisiekti su Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komitetu, nacionalinėmis Raudonojo Kryžiaus organizacijomis ir kitomis organizacijomis, kad jie susirastų savo šeimos narius. Kai teiraujama informacijos siekiant surasti šeimos narius, ypač prieglobsčio ieškančių asmenų atveju, turėtų būti deramai laikomasi konfidencialumo, kad būtų galima apsaugoti ir nepilnamečius, ir jo šeimos narius.

3 str. 4 ir 5 dalys: Taikydamos šią rezoliuciją, valstybės narės turėtų kiek įmanoma greičiau pasirūpinti reikiamu nepilnamečio atstovavimu: a) juridine globa, arba b) (nacionalinės) organizacijos, kuri yra atsakinga už nepilnamečių globą ir rūpybą, atstovavimu, arba, arba c) kitokiu atitinkamu atstovavimu.

Nelydimam nepilnamečiui paskyrus globėją, globėjas turėtų pagal nacionalinę teisę užtikrinti, kad būtų deramai tenkinami nepilnamečio poreikiai (pvz., teisiniai, socialiniai, medicinos ar psichologiniai).

3 str. 6 dalis: Jei gali būti daroma prielaida, kad mokyklinio amžiaus nelydimas nepilnamečius užsibus valstybėje narėje ilgą laiką, nepilnamečiui turėtų būti prieinamos bendrojo lavinimo įstaigos tais pačiais pagrindais, kaip ir priimančiosios valstybės narės piliečiams, arba jam turėtų būti siūlomos specialios švietimo galimybės.

3 str. 7 dalis: Nelydimi nepilnamečiai turėtų gauti neatidėliojamus poreikius atitinkantį gydymą. Speciali medicinos ar kitokia pagalba turėtų būti teikiama nepilnamečiams, nukentėjusiems nuo priežiūros nebuvimo, išnaudojimo ar neleistino elgesio, kankinimo ar kitų žiaurus, nehumaniško ar žeminančio elgesio ar baudimo, arba ginkluotų konfliktų.

4 str. 1 dalis: Kiekvienas nelydimas nepilnamečius turėtų turėti teisę prašyti prieglobsčio. Tačiau valstybės narės gali pasilikti sau teisę reikalauti, kad nepilnamečius iki tam tikro amžiaus, kurį nustato atitinkama valstybė narė, negali prašyti prieglobsčio tol, kol jis neturi juridinio globėjo, konkrečiai paskirto suaugusio atstovo ar institucijos pagalbos.

4 str. 2 dalis: Atsižvelgdamos į nepilnamečiams būdingus poreikius ir jų nesaugią padėtį, valstybės narės turėtų nelydimų piliečių prašymus dėl prieglobsčio suteikimo nagrinėti skubos tvarka.

4 str. 3 dalis: a) Iš principo nelydimas prieglobsčio ieškantis asmuo, pareiškiantis, kad jis yra nepilnamečius, privalo pateikti savo amžiaus įrodymus. b) Jei tokių įrodymų nėra arba jais rimtai abejojama, valstybės narės gali atlikti prieglobsčio ieškančio asmens amžiaus įvertinimą. Valstybės narės gali rinktis medicininį amžiaus testą, kurį atlieka kvalifikuotas medicinos personalas, nepilnamečiui, specialiai paskirtam suaugusiam atstovui arba institucijai sutinkant.

4 str. 4 dalis: Kol nagrinėjamas klausimas dėl prieglobsčio suteikimo, valstybės narės nelydimus nepilnamečius paprastai turėtų įkurdinti: a) pas suaugusius giminaičius, b) globėjų šeimoje, c) priėmimo centruose, turinčiuose specialias sąlygas nepilnamečiams, arba d) kitose gyvenamosiose patalpose, turinčiuose nepilnamečiams tinkamas sąlygas, pavyzdžiui, tokias, kuriomis jie galėtų gyventi savarankiškai, bet gaudami atitinkamą paramą. Šešiolikos metų ir vyresnius nelydimus nepilnamečius

valstybės narės gali įkurdinti suaugusiems prieglobsčio ieškantiems asmenims skirtuose priėmimo centruose.

4 str. 5 dalis: a) Atliekant apklausą dėl prašymo suteikti prieglobstį, kartu su prieglobsčio ieškančiais nelydimais nepilnamečiais gali dalyvauti juridinis globėjas, specialiai paskirtas suaugęs atstovas arba institucija, suaugęs giminaitis arba juridinis padėjėjas. b) Apklausą turėtų atlikti reikiamą patirtį ar pasirengimą turintys pareigūnai. Turėtų būti deramai pripažįstama, jog svarbu, kad prieglobsčio ieškančių nelydimų nepilnamečių apklausą atliekantys pareigūnai turėtų atitinkamą parengimą.

4 str. 6 dalis: Nagrinėjant nelydimo nepilnamečio pateiktą prašymą dėl prieglobsčio suteikimo, turėtų būti atsižvelgiama ne tik į objektyvius faktus ir aplinkybes, bet ir į nepilnamečio amžių, brandą bei protinį išsivystymą ir net į tai, kad jis gali turėti ribotą supratimą apie sąlygas kilmės šalyje.

4 str. 7 dalis: Nelydimam nepilnamečiui suteikus pabėgėlio statusą arba kokią kitą nuolatinio apsigyvenimo teisę, nedelsiant turėtų būti priimami potvarkiai dėl būsto.

5 str.: Neleidus nepilnamečiui pratesti buvimo valstybėje narėje, atitinkama valstybė narė gali grąžinti nepilnamečių į jo kilmės šalį arba į trečiąją jį priimti pasirengusią šalį tik su sąlyga, jei ten atvykus, atsižvelgiant į jo poreikius pagal amžių ir savarankiškumą, jo laukia deramas priėmimas ir priežiūra. Ją gali suteikti tėvai ar kiti vaiką globojantys suaugusieji arba vyriausybinės ar nevyriausybinės įstaigos.

5 str. 2 dalis: Kol neįmanoma grąžinti šiomis sąlygomis, valstybės narės nepilnamečiui sudaro sąlygas pasilikti savo teritorijoje.

5 str. (3 dalies a, c ir d punktai). Siekdamas nepilnamečių grąžinti, valstybių narių kompetentingos institucijos turėtų bendradarbiauti: a) kad nelydimi nepilnamečiai vėl patektų pas savo šeimos narius savo kilmės šalyje arba šalyje, kurioje tie šeimos nariai yra apsigyvenę; c) su tarptautinėmis organizacijomis, tokiomis kaip Jungtinių Tautų Vyriausiasis pabėgėlių komisariatas arba Jungtinių Tautų Vaikų fondas (UNICEF), kurios jau aktyviai dalyvauja patardamos vyriausybėms dėl nelydimų nepilnamečių, ypač ieškančių prieglobsčio, reikalų tvarkymo gairių; d) prirėkus su nevyriausybinėmis organizacijomis, kad įsitikintų, ar šalyje, į kurią nepilnamečiai grąžinamas, yra sąlygos jį priimti ir prižiūrėti.

ET rek. dėl atvykimo oro uostuose, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1475 rekomendacija (2000) dėl prieglobsčio ieškančių asmenų atvykimo Europos oro uostuose.

Saitas: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA00/EREC1475.htm>

ET rek. dėl jaunų migrantų, Parlamentinės Tarybos rekomendacija 1596 (2003) dėl jaunų migrantų situacijos Europoje

Saitas: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1596.htm>

ET rek. dėl pareigūnų mokymo, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 1309 rekomendacija (1996) dėl pasienio postuose prieglobsčio ieškančius asmenis pasitinkančių pareigūnų mokymo

Saitas: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta96/EREC1309.htm>

EŽTK, 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (ir protokolai)

3 str.: Niekas negali būti kankinamas, nežmoniška ar žiauriai su juo elgiamasi ar jis taip baudžiamas.

4 str.: Niekas neturi būti laikomas vergijoje ar nelaisvas arba verčiamas dirbti.

8.1 str.: Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų saugomas jo asmeninis ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.

JT gairės dėl ŽT ir prekybos žmonėmis, 2002 m. gegužės 20 d. JTŽTVK rekomenduojami principai ir gairės dėl žmogaus teisių ir prekybos žmonėmis (E/2002/68/Add.1)

Saitas: [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument)

JTVPK gairės, 1997 m. JTVPK gairės dėl prieglobsčio ieškantiems nelydimiems vaikams taikomos politikos ir procedūrų

Saitas: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d4f91cf4&page=publ>

JTVPK vadovas, 1992 m. JTVPK vadovas dėl procedūrų ir kriterijų pabėgėlio statusui nustatyti

Saitas: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d58e13b4&page=publ>

KPK, 1984 m. Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą
3 str.: Nė viena valstybė neturi gražinti kokio nors asmens kitai valstybei, kurioje jam ar jai gali grėsti kankinimas.

KPNM, 1961 m. Konvencija dėl pilietybės neturinčiųjų skaičiaus mažinimo

Saitas: <http://www.unhcr.md/article/convstateless61.htm>

KRDP, 1965 m. Konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo

Saitas: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/d_icerd.htm

Protokolas dėl neteisėto įvežimo, 2000 m. Protokolas dėl neteisėto migrantų įvežimo sausuma, jūra ir oru, papildantis Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą

19 str. 2 dalis: Šiame Protokole numatytos priemonės aiškinamos ir taikomos taip, kad asmenys nebūtų diskriminuojami dėl to, kad jie tapo veiklos, nurodytos šio Protokolo 6 straipsnyje, objektu. Šių priemonių aiškinimas ir taikymas atitinka tarptautiniu mastu pripažintus nediskriminavimo principus.

Protokolas dėl prekybos žmonėmis, 2000 m. Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą

7 str.: Kiekviena valstybė, šio Protokolo šalis, svarsto galimybę leisti prekybos žmonėmis aukoms tam tikrais atvejais pasilikti – laikinai ar nuolat – jos teritorijoje.

14 str. 2 dalis: Šiame Protokole numatytos priemonės aiškinamos ir taikomos taip, kad asmenys nebūtų diskriminuojami dėl to, kad jie tapo prekybos žmonėmis aukomis. Šių priemonių aiškinimas ir taikymas atitinka tarptautiniu mastu pripažintus nediskriminavimo principus.

TDO C182, 1999 m. TDO C182 konvencija dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotinių veiksnių tokiam darbui panaikinti

3 str.: „Nepriimtino vaikų darbo“ apibrėžimas taikomas vaikų pardavimui bei prekybai vaikais.

TESKP, 1966 m. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas

10 str. 3 dalis: Ypatingų apsaugos priemonių turi būti imama vaikų atžvilgiu be jokios diskriminacijos ir Vaikai turi būti ginami nuo ekonominio ir socialinio išnaudojimo.

TKDMT, 1990 m. Tarptautinė konvencija dėl visų darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos

44 str. 1 dalis: Valstybės imasi priemonių darbuotojų migrantų šeimų vienybės apsaugai užtikrinti.

TPPTP, 1966 m. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (ir fakultatyviniai protokolai)

8 str.: Niekas neturi būti laikomas vergijoje ar nelaisvas arba dirbti priverstinį darbą.

19 str.: Niekam neturi būti kliudoma laikytis savo įsitikinimų. Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai reikšti savo įsitikinimus.

23 str. 1 dalis: Šeima turi teisę į valstybės apsaugą.

24 str. 1 dalis: Kiekvienas vaikas be jokios diskriminacijos turi teisę į tokias apsaugos priemones, kurių reikia jam, kaip nepilnamečiui, ir kurias turi teikti šeima, visuomenė ir valstybė.

Vaikai pabėgėliai: apsaugos ir globos gairės, JTVPK, 1994 m.

Saitas:

<http://www.separated-children-europe-programme.org/Global/framed.asp?source=Documents/Eng/Legislation/RefugeeChildren.pdf>

VTK, 1989 m. JT Vaiko teisių konvencija

2 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės gerbia ir garantuoja visas šioje Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, priklausančiam jos jurisdikcijai, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.

2 str. 2 dalis: Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios diskriminacijos ar bausmių dėl vaiko tėvų, teisėtų globėjų ar kitų šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų.

3 str. 1 dalis: Rūpinantis vaiku, nesvarbu, ar tai būtų valstybinių ar privačių įstaigų, užsiimančių socialinio aprūpinimo klausimais, teismų, administracinių ar įstatymo leidimo organų veiksmai, svarbiausia – vaiko interesai.

3 str. 3 dalis: Valstybės dalyvės rūpinasi, kad įstaigos, tarnybos ir organai, atsakingi už vaikų globą ir apsaugą, atitiktų kompetentingų organų nustatytas normas, ypač saugumo ir sveikatos apsaugos srityje ir jų darbuotojų skaičiaus bei tinkamumo, taip pat kompetentingos priežiūros atžvilgiu.

5 str.: Valstybės dalyvės gerbia tėvų, o tam tikrais atvejais – išplėstinės šeimos arba bendruomenės narių, jei to reikalauja vietiniai papročiai, globėjų ar kitų pagal įstatymą už vaiką atsakančių asmenų atsakomybę, teises ir pareigas deramai elgtis su vaiku ir jam vadovauti įgyvendinant šia Konvencija pripažintas jo teises ir daryti tai atsižvelgiant į besivystančius vaiko sugebėjimus.

6 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko neatimamą teisę gyventi.

7 str. 1 dalis: Vaikas įregistruojamas tuoj po gimimo ir nuo gimimo momento turi teisę į vardą ir pilietybę, taip pat, kiek tai įmanoma, teisę žinoti savo tėvus ir būti jų globojamas.

8 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės išpareigoja gerbti vaiko teisę išsaugoti savo tapatybę, įskaitant pilietybę, vardą ir šeimos ryšius, kaip tai numatyta įstatymu, neleidamos neteisėto kišimosi.

8 str. 2 dalis: Jei vaikas neteisėtai netenka dalies ar visų savo tapatybės elementų, valstybės dalyvės suteikia jam paramą ir apsaugą, reikalingą jo tapatybei kuo skubiau atstatyti.

9 str. 3 dalis: Valstybės dalyvės gerbia vaiko, kuris išskiriamas su vienu ar abiem tėvais, teisę nuolat su jais bendrauti, išskyrus atvejus, kai tai nesuderinama su vaiko interesais.

9 str. 4 dalis: Kai vaikas su tėvais išskiriamas dėl kokio nors valstybės dalyvės priimto sprendimo, pavyzdžiui, dėl vieno ar abiejų tėvų arba vaiko arešto, įkalinimo, ištrėmimo, deportacijos arba mirties (įskaitant mirtį dėl kokios nors priežasties tam asmeniui esant valstybės žinioje), valstybė dalyvė suteikia tėvams, vaikui arba, jeigu reikia, kitam šeimos nariui jų prašymu reikalingą informaciją apie nesančio šeimos nario ar narių buvimo vietą, jei ši informacija nekenkia vaiko gerovei. Valstybės dalyvės rūpinasi, kad toks prašymas nesukeltų neigiamų pasekmių atitinkamam asmeniui ar asmenims.

10 str. 1 dalis: Vaiko ar jų tėvų pareiškimus dėl įvažiavimo į valstybę dalyvę arba išvykimo iš jos, kad šeima galėtų susijungti, valstybės dalyvės svarsto humaniškai, operatyviai ir priimti sprendimą, vadovaudamosi savo išpareigojimu pagal 9 straipsnio 1 punktą. Valstybės dalyvės rūpinasi, kad toks prašymas nesukeltų neigiamų pasekmių pareiškėjams ir jų šeimos nariams.

10 str. 2 dalis: Vaikas, kurio tėvai gyvena skirtingose valstybėse, turi teisę, išskyrus ypatingas aplinkybes, nuolat tiesiogiai bendrauti su abiem tėvais. Todėl, vadovaudamosi išpareigojimais pagal 9 straipsnio 1 punktą, valstybės dalyvės gerbia vaiko ir jo tėvų teisę išvykti iš bet kurios šalies, įskaitant savo gimtąją šalį, ir grįžti į ją. Teisę išvykti iš bet kurios šalies galima apriboti tik tiek, kiek tai nustatyta įstatymu ir būtina valstybės saugumui,

viešajai tvarkai (ordre public), gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti ir yra suderinama su šioje Konvencijoje pripažintomis kitomis teisėmis.

12 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais su juo susijusiais klausimais; be to, daug dėmesio skiriama vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą.

12 str. 2 dalis: Todėl vaikui suteikiama galimybė būti išklaustytam bet kurio su juo susijusio teisinio ar administracinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atitinkamą organą nacionalinių įstatymų nustatyta tvarka.

13 str. 1 dalis: Vaikas turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę; todėl ši teisė apima laisvę ieškoti, gauti ir perduoti bet kokio pobūdžio informaciją ir idėjas nepaisant sienų: žodine, rašytine arba spausdintine forma, meno kūrybinių forma arba kitais vaiko pasirinktais būdais.

13 str. 2 dalis: Įgyvendinant šią teisę, gali būti kai kurių apribojimų, tačiau jie gali būti tokie, kokie numatyti įstatymu ir yra būtini:

a) garantuoti pagarbą kitų asmenų teisėms ir reputacijai; arba b) valstybės saugumui, viešajai tvarkai (ordre public), gyventojui sveikatai ar dorovei apsaugoti.

14 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę.

14 str. 2 dalis: Valstybės dalyvės gerbia tėvų ir, atitinkamais atvejais, teisėtų globėjų teises ir pareigas vadovauti vaikui įgyvendinant jo teises, atsižvelgiant į besivystančius vaiko sugebėjimus.

14 str. 3 dalis: Laisvė išpažinti savo religiją arba tikėjimą gali būti ribojama tik tiek, kiek tai nustatyta įstatymu ir yra būtina valstybės saugumo, viešosios tvarkos, gyventojų dorovės ir sveikatos arba kitų asmenų pagrindinių teisių ir laisvių apsaugai.

15 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę į asociacijų ir taikių susirinkimų laisvę.

15 str. 2 dalis: Šiai teisei įgyvendinti neturi būti jokių apribojimų, išskyrus tuos, kurie taikomi pagal įstatymą ir yra būtini demokratinėje visuomenėje valstybės ar visuomenės saugumo, viešosios tvarkos (ordre public), gyventojų sveikatos, dorovės arba kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugai.

16 str. 1 dalis: Nė vienas vaikas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą, būsto neliečiamybę, susirašinėjimo paslaptį arba neteisėto kėsimosi į jo garbę ir reputaciją.

16 str. 2 dalis: Vaikas turi teisę būti įstatymo ginamas nuo tokio kišimosi ar kėsimosi.

17 str.: Valstybės dalyvės pripažįsta svarbų žiniasklaidos vaidmenį ir rūpinasi, kad vaikas galėtų naudotis įvairių nacionalinių ir tarptautinių šaltinių informacija ir medžiaga, ypač tokia informacija ir medžiaga, kuri prisideda prie vaiko socialinės, dvasinės ir dorovinės gerovės ir skatina jo fizinį bei psichinį vystymąsi. Šiam tikslui valstybės dalyvės:

a) skatina žiniasklaidos priemones platinti informaciją ir medžiagą, naudingą vaikui socialiniu ir kultūriniu požiūriu, pagal 29 straipsnio reikalavimus; b) skatina tarptautinį bendradarbiavimą tokios informacijos ir medžiagos iš įvairių kultūrinių, nacionalinių ir tarptautinių šaltinių rengimo, pasikeitimo ir platinimo srityje; c) skatina vaikų literatūros leidimą ir platinimą; d) skatina žiniasklaidos priemones skirti ypač daug dėmesio vaikų, priklausančių kokiai nors mažumų grupei ar vietinės kilmės gyventojams, kalbos poreikiams; e) skatina rengti principus, padedančius apginti vaiką nuo jo gerovei kenkiančios informacijos ir medžiagos, pagal 13 ir 18 straipsnio nuostatas.

18 str. 2 dalis: Siekdamas garantuoti šioje Konvencijoje išdėstytų teisių įgyvendinimą ir norėdamas prie to prisidėti, valstybės dalyvės teikia tėvams ir teisėtiems globėjams paramą, reikalingą tinkamam vaikų auklėjimui, ir rūpinasi vaikų įstaigų plėtimu.

19 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių, siekdamos apginti vaiką nuo visų formų fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimo ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio, grubaus elgesio ar išnaudojimo, įskaitant seksualinį piktnaudžiavimą, kurį jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kito jį globojančio asmens.

19 str. 2 dalis: Tokios priemonės reikiamais atvejais apima veiksmingas procedūras rengiant socialines programas, leidžiančias suteikti paramą vaikui bei jį globojantiems asmenims ir išaiškinti, pranešti, perduoti nagrinėti, tirti, gydyti ir imtis kitų priemonių minėtais žiauraus elgesio su vaiku atvejais, o prireikus iškelti baudžiamąją bylą.

20 str. 1 dalis: Vaikas, kuris laikinai arba visam laikui yra netekęs savo šeimos aplinkos arba kuris dėl savo interesų negali toje aplinkoje būti, turi teisę į ypatingą valstybės teikiamą apsaugą ir paramą.

20 str. 3 dalis: Tokia priežiūra gali reikšti perdavimą perauklėti, „kafalą“ pagal islamo teisę, įvaikinimą arba, esant reikalui, atidavimą į atitinkamas vaiko priežiūros įstaigas. Svarstant pakeitimo variantus pageidautina atsižvelgti į vaiko auklėjimo paveldimumą, jo etninę kilmę, religinę ir kultūrinę priklausomybę ir gimtąją kalbą.

21 str.: Valstybės dalyvės, kurios pripažįsta įvaikinimo sistemą, rūpinasi, kad pirmiausiai būtų atsižvelgiama į vaiko interesus, ir:

a) rūpinasi, kad vaikai būtų įvaikinami tik leidus kompetentingiems valdžios organams, kurie, vadovaudamiesi taikytiniais įstatymais ir nustatyta tvarka, taip pat remdamiesi visa reikalinga ir patikima informacija, nustato, kad įvaikinimas leistinas įvertinant vaiko statusą tėvų, giminaičių ir teisėtų globėjų atžvilgiu ir kad, kai reikia, tokie suinteresuoti asmenys, atitinkamai pasikonsultavę, sąmoningai leido įvaikinti; b) pripažįsta, kad įvaikinimą kitoje šalyje galima laikyti alternatyviu vaiko priežiūros būdu, jei vaiko negalima perduoti šeimai, kuri galėtų jį auklėti arba įvaikinti, ir jei neįmanoma suteikti tinkamos priežiūros toje šalyje, iš kurios vaikas kilęs; c) užtikrina, kad vaiką įvaikinant kitoje šalyje būtų suteikiamos tokios pat garantijos ir laikomasi tokių pat normų, kaip ir įvaikinant šalies viduje; d) imasi visų reikiamų priemonių, kad įvaikinant kitoje šalyje su vaiko įkurdinimu susiję asmenys negautų nepateisinamos finansinės naudos; e) sudarydamos dvišalius ir daugiašalius susitarimus padeda prireikus pasiekti šio straipsnio tikslų ir rūpinasi, kad vaiką kitoje šalyje įkurdintų kompetentingi valdžios organai ar pareigūnai.

22 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės imasi reikiamų priemonių, kad užtikrintų vaikui, norinčiam gauti pabėgėlio statusą arba laikomam pabėgėliu pagal taikytiną tarptautinę arba vidaus teisę ir nustatytą tvarką, nepriklausomai nuo to, ar jį lydi, ar nelydi jo tėvai ar koks nors kitas asmuo, deramą apsaugą ir humanitarinę pagalbą naudojantis taikytinomis teisėmis, išdėstytomis šioje Konvencijoje ir kituose tarptautiniuose žmogaus teisių arba humanitariniuose dokumentuose, kurių dalyvės yra nurodytos valstybės.

22 str. 2 dalis: Siekdamos šio tikslo valstybės dalyvės remia, jeigu joms atrodo, kad tai reikalinga, Jungtinių Tautų Organizacijos ir kitų kompetentingų tarpvyriausybinių arba nevyriausybinių organizacijų, bendradarbiaujančių su Jungtinių Tautų Organizacija, pastangas ginti tokį vaiką, teikti jam paramą ir ieškoti kiekvieno vaiko bėglio tėvų arba kitų šeimos narių, gauti iš jų reikalingą informaciją, kad būtų galima grąžinti vaiką į šeimą. Jei tėvų ar kitų šeimos narių negalima surasti, tokiam vaikui teikiama tokia pat apsauga, kaip ir bet kuriam kitam vaikui, dėl kokios nors priežasties visam laikui ar laikinai netekusiems savo šeimos aplinkos, kaip tai numato ši Konvencija.

23 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės pripažįsta, kad psichiškai ar fiziškai neįgalus vaikas turi teisę gyventi pilnavertį ir prideramą gyvenimą, kuris garantuotų jo orumą, ugdytų pasitikėjimą savimi ir leistų aktyviai dalyvauti visuomenės veikloje.

23 str. 2 dalis: Valstybės dalyvės pripažįsta neįgalaus vaiko teisę gauti ypatingą globą ir rūpinasi, jei yra lėšų, kad turinčiam į tai teisę vaikui ar atsakantiems už jo globą asmenims būtų suteikta parama, kurios prašoma ir kuri atitinka vaiko būklę ir jo tėvų ar kitų vaiką prižiūrinčių asmenų padėtį.

23 str. 3 dalis: Turint galvoje ypatingus neįgalaus vaiko poreikius, parama pagal šio straipsnio 2 punktą teikiama nemokamai (jei yra galimybė), atsižvelgiant į tėvų ar kitų jį prižiūrinčių asmenų finansinius išteklius; be to, tokia parama turi sudaryti galimybę neįgaliam vaikui gauti išsilavinimą, profesinį parengimą, sveikatos priežiūrą,

atstatyti sveikatą, pasirengti darbinei veiklai ir poilsiauti taip, kad jis kuo labiau įsitrauktų į socialinį gyvenimą, galėtų ugdyti savo asmenybę ir bręsti kultūrinio ir dvasinio požiūriu.

23 str. 4 dalis: Valstybės dalyvės, plėtodamos tarptautinį bendradarbiavimą, skatina keitimąsi atitinkama informacija apie neigalių vaikų profilaktinę sveikatos apsaugą ir medicinos, psichologinį ir funkcinį gydymą, įskaitant informaciją apie reabilitacijos, bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo metodus, taip pat rūpinasi, jog būtų galimybė šia informacija naudotis, kad valstybės dalyvės turėtų daugiau žinių ir galėtų išplėsti savo patirtį. Ypač daug dėmesio šiuo atveju turi būti skiriama besivystančių šalių poreikiams.

24 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę naudotis tobuliausiomis sveikatos sistemos paslaugomis ir ligų gydymo bei sveikatos atstatymo priemonėmis. Valstybės dalyvės rūpinasi, kad nė vienam vaikui nebūtų atimta teisė naudotis tokiomis sveikatos apsaugos sistemos paslaugomis.

24 str. 2 dalis: Valstybės dalyvės siekia visiškai įgyvendinti šią teisę ir imasi priemonių, leidžiančių:

a) sumažinti kūdikių ir vaikų mirtingumą; b) užtikrinti reikiamą medicinos pagalbą ir sveikatos apsaugą visiems vaikams, pirmiausiai plėtojant pirmąją medicinos ir sanitarijos pagalbą; c) kovoti su ligomis ir netaisyklinga mityba panaudojant pirmąją medicinos ir sanitarijos pagalbą, be viso kito, taikant lengvai prieinamą technologiją ir apsirūpinant pakankamai maistingais produktais ir švairiu geriamuoju vandeniu, atsižvelgiant į aplinkos užterštumo pavojų ir riziką; d) teikti motinoms reikalingas sveikatos apsaugos paslaugas iki gimdymo ir po gimdymo; (e) informuoti visus visuomenės sluoksnius, ypač tėvus ir vaikus, apie vaikų sveikatą ir mitybą, maitinimo krūtimi privalumus, higieną, vaiko gyvenamosios aplinkos sanitariją ir nelaimingų atsitikimų prevenciją, taip pat sudaryti galimybę jiems lavintis ir pasinaudoti tokiomis žiniomis; (f) plėtoti švietimo darbą ir paslaugas profilaktinės sveikatos priežiūros ir šeimos planavimo srityje.

24 str. 3 dalis: Valstybės dalyvės imasi visų veiksmingų ir reikiamų priemonių, siekdamos panaikinti tradicinę praktiką, neigiamai veikiančią vaikų sveikatą.

24 str. 4 dalis: Valstybės dalyvės išipareigoja skatinti ir plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą, siekdamos palaipsniui įgyvendinti šiame straipsnyje pripažintą teisę. Šiuo atveju ypač daug dėmesio skiriama besivystančių šalių poreikiams.

25 str.: Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko, kompetentingų organų atiduoto globoti ir rūpintis juo, ginti jį arba fiziškai ar psichiškai gydyti, teisę nuolat vertinti jam teikiamą gydymą ir kitas su jo globa susijusias sąlygas.

26 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko teisę naudotis socialiniu aprūpinimu, įskaitant socialinį draudimą, ir imasi reikiamų priemonių šiai teisei įgyvendinti pagal savo įstatymus.

26 str. 2 dalis: Pašalpos, kai reikia, teikiamos atsižvelgiant į vaiko ir už vaiko išlaikymą atsakančių asmenų turimus išteklius ir materialinę padėtį, taip pat į kitus aspektus, susijusius su vaiko ar jo vardu pateikiamomis paraiškėmis pašalpai gauti.

27 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko teisę į tokias gyvenimo sąlygas, kurių reikia jo fiziniams, protiniams, dvasiniams, doroviniams ir socialiniams vystymuisi.

27 str. 2 dalis: Tėvams ir kitiems vaiką auklėjantiems asmenims tenka didžiausia atsakomybė už gyvenimo sąlygų, būtinų vaikui vystytis, sudarymą pagal jų sugebėjimus ir finansines galimybes.

27 str. 3 dalis: Valstybės dalyvės, atsižvelgdamos į nacionalines sąlygas ir savo galimybes, imasi reikiamų priemonių ir padeda tėvams bei kitiems vaiką auklėjantiems asmenims įgyvendinti šią teisę, o prirėkus teikia materialinę paramą ir remia įvairias programas, ypač aprūpinimo maistu, drabužiais ir butais.

27 str. 4 dalis: Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad vaikas gautų geresnį išlaikymą iš tėvų ar kitų finansiškai už jį atsakančių asmenų tiek valstybės viduje, tiek iš užsienio. Jei finansiškai už vaiką atsakantis asmuo ir vaikas gyvena skirtingose valstybėse, valstybės dalyvės ragina pripažinti tarptautinius susitarimus arba sudaryti kitus atitinkamus susitarimus.

28 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę mokytis, ir, siekdamos palaipsniui šią teisę įgyvendinti suteikiant vienodas galimybes, jos:

a) įveda nemokamą ir privalomą pradinį lavinimą; b) skatina tobulinti įvairias tiek bendrojo, tiek profesinio vidurinio lavinimo formas, rūpinasi, kad jis būtų prieinamas visiems vaikams, ir imasi tokių priemonių kaip nemokamas lavinimas, o prireikus ir finansinė parama; c) visais įmanomais būdais rūpinasi, kad aukštasis mokslas būtų prieinamas visiems pagal sugebėjimus; d) užtikrina, kad mokomoji ir profesinės bei orientuojanti informacija ir medžiaga būtų prieinama visiems vaikams; e) imasi priemonių, skatinančių nuolat lankyti mokyklą ir mažinančių moksleivių, paliekančių mokyklą, skaičių.

28 str. 2 dalis: Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad drausmė mokyklose būtų palaikoma metodais, atspindinčiais pagarbą vaiko orumui pagal šios Konvencijos reikalavimus.

28 str. 3 dalis: Valstybės dalyvės skatina ir plėtoja tarptautinį bendradarbiavimą sprendžiant švietimo problemas, ypač siekdamos prisidėti prie neišprusimo ir neraštingumo visame pasaulyje panaikinimo ir sudaryti galimybę naudotis mokslo ir technikos žiniomis bei šiuolaikiniais mokymo metodais. Šiuo atveju ypač daug dėmesio reikia skirti besivystančių šalių poreikiams.

29 str. 1 dalies c punktas: Valstybės dalyvės susitaria, kad lavinant vaiką turi būti ugdoma vaiko pagarba tėvams, jo kultūrinei tapatybei, kalbai ir vertybėms; šalies, kurioje vaikas gyvena, nacionalinėms vertybėms; civilizacijoms, kurios skiriasi nuo jo paties civilizacijos.

30 str.: Tose valstybėse, kuriose gyvena etninių, religinių ar kalbinių mažumų arba vietinės kilmės gyventojų, iš vaiko, priklausančio tokioms mažumoms ar vietinės kilmės gyventojams, negali būti atimta teisė kartu su kitais savo grupės nariais naudotis savo kultūra, išpažinti savo religiją, atlikinėti jos apeigas ir vartoti gimtąją kalbą.

31 str. 1 dalis: Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę į poilsį ir laisvalaikį, teisę dalyvauti žaidynėse ir jo amžių atitinkančiuose pramoginiuose renginiuose, laisvai dalyvauti kultūriniame gyvenime ir kurti meno kūrinius.

31 str. 2 dalis: Valstybės dalyvės gerbia ir skatina vaiko teisę visapusiškai dalyvauti kultūriniame ir kūrybiniame gyvenime ir prisideda prie to, kad jam būtų suteiktos atitinkamos ir vienodos galimybės dalyvauti kultūrinėje ir kūrybinėje veikloje, praleisti laisvalaikį ir poilsiauti.

32 str.: Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę būti apsaugotam nuo ekonominio išnaudojimo ir nuo bet kokio darbo, kuris gali būti pavojingas jo sveikatai arba trukdyti jam mokytis, kenkti jo sveikatai ir fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam bei socialiniam vystymuisi.

34 str.: Valstybės dalyvės išpareigoja ginti vaiką nuo visų seksualinio išnaudojimo ir seksualinio suvedžiojimo formų. Šiam tikslui valstybės dalyvės imasi visų reikiamų nacionalinių, dvišalių ir daugiašalių priemonių, siekdamos uždrausti: a) versti arba prievartauti vaikus dalyvauti kokioje nors neteisėtoje seksualinėje veikloje; b) išnaudoti vaikus verčiant juos užsiimti prostitucija arba kita neteisėta seksualine veikla; c) išnaudoti vaikus pornografijai ir pornografiniams leidiniams.

35 str.: Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų nacionalinių, dvišalių ir daugiašalių priemonių, siekdamos užkirsti kelią vaikų grobimui, prekybai vaikais arba jų kontrabandai, nesvarbu, kokiems tikslams ir kokia forma.

36 str.: Valstybės dalyvės gina vaiką nuo visų kitų išnaudojimo formų, darančių kokią nors žalą jo gerovei.

37 str. a punktas: Valstybės dalyvės užtikrina, kad nė vienas vaikas nepatirtų kankinimų ar kitokio žiauraus, nežmoniško arba orumą žeminančio elgesio ar baudimo. Nei mirties bausmė, nei įkalinimas iki gyvos galvos, nenumatant išlaisvinimo galimybes, neskiriami už nusikaltimus, padarytus jaunesnių nei 18 metų asmenų;

37 str. b punktas: Valstybės dalyvės užtikrina, kad nė iš vieno vaiko neteisėtai ar savavališkai nebūtų atimta laisvė. Vaikas areštuojamas, sulaikomas ar įkalinamas pagal įstatymą tik kraštutiniu atveju ir kiek įmanoma trumpesniai laikui.

38 str.: Valstybės dalyvės įsipareigoja gerbti tarptautinės humanitarinės teisės normas, taikomas joms ginkluotų konfliktų atveju, ir jų laikytis.

39 str.: Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad padėtų fiziškai ir psichologiškai atsigauti ir socialiai reintegruotiis vaikui, tapusiam kokio nors nesirūpinimo, išnaudojimo, piktnaudžiavimo, kankinimo ar kitokio žiauraus, nežmoniško arba orumą žeminančio elgesio, baudimo ar ginkluotų konfliktų auka. Tokiam atsigavimui ir reintegracijai užtikrinti turėtų būti sukurta aplinka, gerinanti vaiko sveikatą ir skatinanti jo savigarbą ir orumą.

VTK 1 protokoląs, 2000 m. Vaikų teisių konvencijos fakultatyvinis protokoląs dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos

3 str.: Reikalaujama pripažinti nusikaltimais seksualinį vaiko išnaudojimą ir prekybą vaikais bet kuriais tikslais (organų persodinimas, įvaikinimas, prostitucija, vaikų darbas).

8 str. 1 dalis: Valstybės imasi priemonių, kad apsaugotų vaikų, nukentėjusių nuo seksualinio išnaudojimo ir prekybos žmonėmis.

VTK 2 protokoląs, 2000 m. Vaikų teisių konvencijos fakultatyvinis protokoląs dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose

Saitas: <http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/protocolchild.htm>